

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА

Економічний факультет

Кафедра економічної кібернетики та прикладної економіки

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему

Статистичний аналіз показників бідності в Україні

Виконав: студентка 2 курсу, групи ЕП-61
спеціальності 051 «Економіка»
освітня програма «Прикладна економіка»
Костюкова Анастасія Сергіївна

Керівник Петрова А. Ю., к.ф.-м.н., доцент

Рецензент _____
(прізвище, ім'я та по-батькові, вчене звання, посада)

Харків – 2025

Анотація

Костюкова А.С. **Статистичний аналіз показників бідності в Україні** (керівник: к. ф.-м. н., доц. Петрова А. Ю.).

У роботі розглянуто сутність бідності як соціально-економічного явища, проаналізовано основні підходи до її вимірювання та міжнародні методики оцінки. Визначено ключові фактори, що впливають на динаміку рівня бідності в Україні. Побудовано економетричну модель залежності рівня бідності від макроекономічних показників, проведено її діагностику на наявність гетероскедастичності, мультиколінеарності та автокореляції. Виконано прогнозування рівня бідності методом ETS, а також здійснено порівняльний аналіз тенденцій бідності в Україні та країнах ЄС. На основі отриманих результатів сформульовано комплекс рекомендацій щодо вдосконалення державної політики подолання бідності.

Ключові слова: бідність, нерівність, економетричне моделювання, часові ряди, прогнозування, соціальна політика.

Summary

Kostiukova A. S. **Statistical Analysis of Indicators of Poverty in Ukraine** (Scientific supervisor: Ph. D. in Physics and Mathematics, Associate Professor Petrova A. Yu.).

The thesis examines the essence of poverty as a socio-economic phenomenon and analyzes the main approaches to its measurement, including international assessment methodologies. Key factors influencing the dynamics of poverty in Ukraine are identified. An econometric model of the dependence between poverty levels and macroeconomic indicators is constructed, followed by diagnostic tests for heteroscedasticity, multicollinearity, and autocorrelation. A forecast of poverty dynamics is developed using the ETS time-series method, and a comparative analysis of poverty trends in Ukraine and EU countries is carried out. Based on the obtained results, a comprehensive set of recommendations for improving state policy aimed at poverty reduction is proposed.

Keywords: poverty, inequality, econometric modeling, time series, forecasting, social policy.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СТАТИСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ БІДНОСТІ	7
1.1. ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «БІДНІСТЬ» ТА ЇЇ КЛАСИФІКАЦІЯ.....	7
1.2. ПОКАЗНИКИ ТА МЕТОДИ СТАТИСТИЧНОГО ВИМІРЮВАННЯ БІДНОСТІ	10
1.3. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД АНАЛІЗУ ТА ОЦІНЮВАННЯ БІДНОСТІ.....	13
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ БІДНОСТІ В УКРАЇНІ	17
2.1. ДЖЕРЕЛА ТА ІНФОРМАЦІЙНА БАЗА СТАТИСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ БІДНОСТІ	17
2.2. ДИНАМІКА РІВНЯ БІДНОСТІ В УКРАЇНІ У 2010–2024 РР.	19
2.3. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ БІДНОСТІ УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	27
РОЗДІЛ 3. СТАТИСТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ БІДНОСТІ В УКРАЇНІ.....	38
3.1. АНАЛІЗ ЧИННИКІВ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА РІВЕНЬ БІДНОСТІ В УКРАЇНІ	38
3.2. ПОБУДОВА ЕКОНОМІКО-СТАТИСТИЧНОЇ МОДЕЛІ РІВНЯ БІДНОСТІ.....	42
3.3. ПРОГНОЗНІ ОЦІНКИ ДИНАМІКИ БІДНОСТІ В УКРАЇНІ	47
3.4. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ПОДОЛАННЯ БІДНОСТІ.....	51
ВИСНОВКИ	55
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ / REFERENCES.....	58
ДОДАТКИ	66

ВСТУП

Бідність є однією з найгостріших соціально-економічних проблем сучасності, яка визначає якість життя населення, рівень соціальної стабільності та економічний розвиток держави. В умовах глобалізації, економічних криз, військових викликів та зростання нерівності проблема бідності залишається центральною у політиці багатьох країн.

Для України питання бідності є особливо актуальним через структурні диспропорції в економіці, низький рівень доходів значної частини населення, регіональні відмінності, інфляційні процеси та соціальні наслідки воєнних дій та пандемії. За даними міжнародних організацій, Україна демонструє один з найвищих рівнів відносної бідності серед країн Європи, що негативно впливає на людський капітал і конкурентоспроможність національної економіки.

Статистичний аналіз показників бідності дозволяє отримати об'єктивну оцінку масштабів проблеми, виявити тенденції, визначити чинники, що впливають на бідність, і надати науково обґрунтовані рекомендації для ефективної соціально-економічної політики. Саме тому дослідження показників бідності в Україні є надзвичайно актуальним і має важливе практичне та наукове значення.

Метою роботи є проведення статистичного аналізу показників бідності в Україні, визначення основних тенденцій та чинників її поширення, а також формування прогностичних оцінок рівня бідності.

Для досягнення мети необхідно вирішити такі завдання:

- розкрити економічну сутність поняття «бідність» та класифікацію її видів;
- охарактеризувати основні методи та показники вимірювання бідності;
- дослідити інформаційну базу статистичного аналізу бідності в Україні;
- проаналізувати динаміку показників бідності в Україні у порівнянні з країнами Європейського Союзу;
- визначити соціально-економічні чинники, що зумовлюють рівень бідності;

- застосувати методи статистичного моделювання для прогнозування рівня бідності;
- запропонувати рекомендації щодо вдосконалення державної соціальної політики у сфері зниження бідності.

Об'єктом дослідження є соціально-економічні процеси, пов'язані з формуванням та динамікою бідності населення України.

Предметом дослідження є статистичні показники, методи та моделі аналізу і прогнозування рівня бідності.

У процесі дослідження було використано такі загальнонаукові та спеціальні методи:

- метод аналізу та синтезу – для узагальнення теоретичних підходів до визначення сутності бідності та систематизації факторів, що на неї впливають;
- порівняльний метод – для зіставлення показників бідності в Україні та країнах Європейського Союзу;
- кореляційно-регресійний аналіз – для кількісного оцінювання взаємозв'язків між макроекономічними показниками (ВВП на душу населення, безробіття, інфляція, заробітна плата, державні видатки) та рівнем бідності;
- метод перевірки статистичних гіпотез – для оцінки значущості моделі та її параметрів за допомогою критеріїв Фішера, Стьюдента, Дарбіна–Уотсона, а також для виявлення мультиколінеарності та гетероскедастичності;
- економіко-математичне моделювання - для побудови множинної лінійної регресійної моделі рівня бідності та оцінки впливу факторів;
- метод прогнозування часових рядів (FORECAST.ETS) – для побудови прогнозних значень рівня бідності на 2025–2030 роки;
- графічний метод – для візуалізації динаміки показників бідності, інфляції, безробіття та інших макроекономічних індикаторів у вигляді діаграм і графіків.

Наукова новизна роботи полягає у застосуванні комплексного статистичного аналізу показників бідності в Україні з урахуванням міжнародних стандартів вимірювання та використання моделей прогнозування для оцінки

майбутніх тенденцій. У роботі запропоновано практичні рекомендації щодо вдосконалення державної політики у сфері подолання бідності.

Отримані результати можуть бути використані органами державної влади при формуванні соціально-економічної політики, а також у науковій та навчальній діяльності при дослідженні проблем соціальної нерівності й рівня життя населення.

Апробація результатів – подання матеріалів (тези) на 2 Міжнародну науково-практичну конференцію «Progressive Approaches in Science and Engineering», 26–28 листопада 2025, Копенгаген, Данія. Форма участі: дистанційна.

Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У першому розділі представлено теоретичні та методологічні підходи до визначення бідності, особливості її статистичного вимірювання, а також узагальнено міжнародний досвід аналізу цього соціально-економічного явища.

У другому розділі здійснено статистичний аналіз показників бідності в Україні, досліджено їх динаміку та структурні характеристики, проведено порівняння із відповідними показниками країн Європейського Союзу.

У третьому розділі побудовано економіко-статистичні моделі рівня бідності, визначено основні фактори її формування, виконано прогностичні розрахунки та розроблено практичні рекомендації щодо вдосконалення державної політики у цій сфері.

Обсяг магістерської роботи – 68 сторінок, включає: 24 рисунки, 39 використаних джерел, 3 додатки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СТАТИСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ БІДНОСТІ

1.1. ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «БІДНІСТЬ» ТА ЇЇ КЛАСИФІКАЦІЯ

Бідність зачіпає мільйони людей у всьому світі, як у країнах, що розвиваються, так і в розвинених економіках, і є предметом серйозного занепокоєння для політиків та економістів. Розуміння різних видів бідності, а також причин і наслідків, пов'язаних з нею, має ключове значення для ефективного вирішення цієї проблеми. Традиційно бідність розглядається як нестача фінансових ресурсів для задоволення базових потреб людини, таких як їжа, одяг і житло. Однак сучасні дослідження підкреслюють, що бідність виходить за рамки лише фінансових аспектів і має багатовимірний характер.

За визначенням Світового банку, бідність – це не лише голод чи відсутність житла, а й неможливість отримати медичну допомогу, освіту, роботу та відчуття безпеки щодо майбутнього. Бідність проявляється у відсутності доступу до соціальних та культурних благ, обмеженні участі в суспільному житті, недостатньому рівні освіти та високій захворюваності населення (World Bank, (2001)).

До основних причин формування бідності належать різноманітні фактори, що взаємопов'язані між собою та впливають на соціально-економічний стан населення:

- Природно-географічні фактори – це кліматичні умови, виснаження земельних ресурсів, деградація ґрунтів, які призводять до зниження продуктивності сільського господарства та втрати доходів у сільській місцевості.
- Економічні фактори – інфляційні процеси, нестача робочих місць, низький рівень заробітних плат і високий рівень безробіття, які безпосередньо зменшують купівельну спроможність населення.

- Медичні фактори – обмежений доступ до якісної системи охорони здоров'я, поширення соціально небезпечних захворювань (як туберкульоз чи ВІЛ/СНІД), що знижує працездатність населення та збільшує соціальні витрати.

- Адміністративно-урядові фактори: недосконалість системи державного управління, слабка соціальна політика, недостатній рівень правового регулювання та відсутність дієвих механізмів подолання бідності.

- Соціально-демографічні фактори, а саме: перенаселення, неконтрольована народжуваність, зростання рівня злочинності, внутрішні та зовнішні міграції, а також воєнні дії, які посилюють соціальну вразливість населення.

ООН виділяє чотири ключові прояви бідності:

- коротка тривалість життя;
- низький рівень освіти та професійної кваліфікації;
- обмежений доступ до базових ресурсів (чистої води, медичних послуг, житла);
- соціальна ізоляція та відчуження від суспільного життя. (Voitovych, N., & Brychka, V., 2022)

В українських реаліях бідність має свої специфічні риси: низький загальний рівень життя, чутливість населення до економічної нерівності, поява «раптової бідності» (втрата основних джерел доходів та/або майна за короткий проміжок часу внаслідок хвороби, смерті членів сім'ї або масштабних потрясінь) через воєнні дії, «бідність поколінь», коли люди роками перебувають у складних умовах і втрачають мотивацію, а також суб'єктивне відчуття бідності, коли людина вважає себе бідною навіть при базовому рівні забезпечення. (Представництво Дитячого Фонду ООН в Україні. (2023, квітень)).

Бідність можна класифікувати за різними ознаками, зокрема за рівнем доходу та відносним становищем у суспільстві.

Абсолютна бідність – це стан, коли особа або родина не має достатніх ресурсів для задоволення базових потреб, необхідних для виживання, таких як їжа, житло, одяг та чиста вода. Світовий банк визначає абсолютну бідність як

життя на менше ніж 2,15 долара США на день (станом на 2022 рік, з урахуванням інфляції). Така форма бідності найчастіше зустрічається у країнах, що розвиваються, і вимірюється за фіксованими стандартами, незалежно від загального рівня життя в суспільстві.

Відносна бідність – це стан, коли дохід або ресурси індивіда суттєво нижчі за середні у його суспільстві, що обмежує його можливість повноцінно брати участь у соціальному, економічному та культурному житті. Цей тип бідності більш характерний для розвинених країн, де базові потреби здебільшого забезпечені. Наприклад, у країнах Європейського Союзу до осіб, що живуть у відносній бідності, відносять тих, чий дохід менший за 60% медіанного доходу населення; станом на 2021 рік таких осіб налічувалося близько 16,8% населення ЄС.

Щодо України, рівень та якість життя населення протягом тривалого часу не демонстрували стабільного зростання. Після 2008 року в країні спостерігалися певні позитивні зміни, що тривали протягом двох-трьох років поспіль, однак у період 2008–2015 рр. так і не склалося стійке зростання. Починаючи з 2016 року, економіка країни поступово почала виходити на етап стабілізації, з'явилися ознаки поліпшення рівня життя населення, що вже у 2017 році відобразилося на зниженні рівня бідності. Упродовж 2017–2019 рр. Україна демонструвала помітне зростання доходів громадян та скорочення масштабів бідності, наближаючись до показників, зафіксованих до фінансово-економічної кризи 2008 року.

Однак, ці позитивні тенденції були перервані глобальною кризою, спричиненою пандемією COVID-19. У 2020 році відбулося помітне погіршення показників рівня та якості життя населення: середньодушові сукупні витрати домогосподарств у порівнянних цінах базового року скоротилися на 4,3%, а частка витрат на харчові продукти зросла з 48,4% до 52,1%, перевищивши психологічну межу у 50%. Крім того, вперше після 2016 року було зафіксовано підвищення рівня абсолютної бідності 41,3% до 47,2%. (Гайдай А. К. (2023))

У 2024 році Світовий банк відніс нашу державу до списку країн з рівнем доходів, вищим за середній, встановивши межу бідності на рівні 8,30 долара США на день (станом на 23.10.25 це становить 346,57 грн по курсу НБУ). За його оцінками, станом на той самий рік, у бідності проживало близько 29% українців, тобто приблизно 9 мільйонів людей. У порівнянні з 2020 роком це на 1,8 мільйона осіб більше. Такий показник вищий, ніж у ряді країн з подібним рівнем розвитку — наприклад, у Гватемалі, Марокко, Індії, Шрі-Ланці, Узбекистані та Киргизстані. Для порівняння, у Європі найближчим до України рівень бідності має Косово (25%). (Верстюк, І., 2025 11 червня) (Metreau, E., Young, K. E., & Eapen, S. G. 2024, July 1)

Таким чином, бідність можна назвати багатовимірним явищем, що має економічні, соціальні та культурні аспекти. (Treadwell, S. , 2025 January 4)

1.2. ПОКАЗНИКИ ТА МЕТОДИ СТАТИСТИЧНОГО ВИМІРЮВАННЯ БІДНОСТІ

Статистичне вимірювання бідності є важливим інструментом задля оцінки рівня життя населення, визначення соціально вразливих груп та аналізу ефективності соціально-економічних програм. Показники бідності дозволяють оцінити матеріальний і соціальний стан населення, визначити найбільш вразливі категорії та результативність державної соціальної політики.

Розглянемо основні види показників бідності. Монетарні показники відображають рівень доходів, витрат і споживання домогосподарств, що дозволяє визначити, чи має сім'я достатньо ресурсів для задоволення базових потреб.

До основних монетарних показників належать:

- Абсолютна бідність — коли доходи нижчі від прожиткового мінімуму.
- Відносна бідність — коли доходи нижчі за 60% медіанного доходу.
- Індекс питомої ваги бідних (H), який розраховує частку населення, що перебуває нижче межі бідності:

$$H = \frac{g}{n},$$

де g – кількість бідних, n – загальна чисельність населення.

- Індекс глибини бідності (P_1), що показує, наскільки середні доходи (витрати) бідних нижчі за межу бідності:

$$P_1 = \frac{Z-W}{Z} \times 100\% ,$$

де Z — межа бідності, W — середні доходи (витрати) бідного населення.

При цьому:

$P_1 = 0$, якщо доходи збігаються з межею бідності (бідність відсутня);

$P_1 = 100$, якщо доходи повністю відсутні.

Чим вище значення коефіцієнта глибини бідності, тим більше коштів потрібно, щоб наблизити доходи бідного населення до межі бідності. (Лібанова, Е. М. (2020))

- Індекс гостроти бідності (англ. Poverty gap – PG) – враховує нерівність у розподілі споживання серед бідних, зважуючи глибину бідності тих, хто знаходиться значно нижче межі бідності:

$$PG = H \times I,$$

де H – індекс поширеності бідності (*Headcount Index*), тобто це частка населення, що живе нижче межі бідності,

$$I = 1 - \frac{\mu \times L}{z} \text{ – коефіцієнт розриву доходу,}$$

μL – середній дохід серед бідного населення, а z – межа бідності. (World Bank, 2020)

Немонетарні або багатовимірні показники відображають соціальні та матеріальні обмеження, які не завжди залежать від рівня доходів. До них належать:

- Індекс багатовимірної бідності (MPI)– це узагальнений показник, який відображає частку можливих позбавлень, що переживають бідні люди в суспільстві. Він обчислюється за допомогою методу Алкіра–Фостера , який враховує одночасно кілька вимірів бідності – таких як освіта, охорона здоров'я та рівень життя:

$$MPI = H \times A,$$

де H — частка населення, що є багатовимірно бідною;

A — середній відсоток зважених показників, у яких бідні люди позбавлені (Oxford Poverty and Human Development Initiative.)

- Індекс людської бідності, який оцінює здатність людини вести гідне життя через три складові: тривалість життя, доступ до знань та матеріальні умови існування.

Існує два показники індекса людської бідності: НРІ-1, який використовується для вимірювання рівня бідності у країнах, що розвиваються, та НРІ-2, який оцінює рівень бідності у розвинених державах. (Community Medicine for Academics and Lay Learners. 2019, December 24)

Формули розрахунку:

$$HPI - 1 = \left[\frac{1}{4} (P_1^3 + P_2^3 + P_3^3) \right]^{\frac{1}{3}},$$

де P_1 — рівень неписьменності серед населення віком 15 років і старше (%);

P_2 — частка населення, очікувана тривалість життя якого менше 40 років (%);

P_3 — середня частка населення, що не має доступу до безпечної питної води, медичних послуг, або дітей із недостатньою вагою. (%);

$$HPI - 2 = \left[\frac{1}{4} (P_1^3 + P_2^3 + P_3^3 + P_4^3) \right]^{\frac{1}{3}},$$

де P_1 — рівень неписьменності серед населення віком 15 років і старше (%);

P_2 — частка населення, очікувана тривалість життя якого менше 60 років (%);

P_3 — частка населення з наявним доходом менше 50 % від медіанного доходу (%);

P_4 — частка робочої сили, що перебуває у довготривалому безробітті (12 місяців і більше) (%). (DESIRE Project ,Wageningen University & Research) (Rahaman, M. (n.d.))

- Соціальна ізоляція, обмежений доступ до освіти, медичних послуг, житла.

Суб'єктивні показники базуються на самооцінці людиною власного матеріального становища, рівня добробуту та задоволення базових потреб. Вони

відображають не лише об'єктивні умови життя, а й індивідуальне сприйняття достатку, можливостей і соціальної справедливості. (Волошин, О. Р., & Галайко, Н. В. (2020))

Для збору даних про бідність використовуються наступні методи та джерела:

- Опитування харчування та споживчі кошики, які оцінюють задоволення базових потреб.
- Бюджетні опитування домогосподарств, що аналізують структуру витрат та немонетарні ресурси.
- Домогосподарські опитування для збору даних про доходи, зайнятість, житлові умови та споживання.
- Переписи населення для оцінки бідності на місцевому та регіональному рівнях.
- Адміністративні дані про отримувачів державної допомоги та пільг.
- Опитування життєвого рівня (Living Standards Surveys), які поєднують доходи, витрати, антропометричні показники та соціальні умови.
- Безперервні опитування праці та цін для відстеження динаміки доходів і умов бідності.
- Основні цілі статистики бідності:
- Визначення порогів бідності та мінімального рівня доходу для надання допомоги.
- Проведення міжнародних порівнянь для оцінки ефективності політики та потреб у міжнародній допомозі.
- Аналіз характеристик бідних груп для розробки цільових програм підтримки.

1.3. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД АНАЛІЗУ ТА ОЦІНЮВАННЯ БІДНОСТІ

Боротьба з бідністю є важливим завданням для більшості країн світу. Різні держави обирають свої підходи до визначення та оцінювання бідності,

спираючись на соціально-економічні умови та рівень розвитку. В багатьох розвинених країнах застосовуються комплексні методи, які дозволяють не лише визначити кількість бідного населення, але й оцінити його соціальні потреби та рівень життя.

Аналіз та вимірювання бідності є важливим для того щоб тримати питання бідності на першому плані; ідентифікувати малозабезпечених для цільових програм допомоги; контролювати та оцінювати ефективність політики та проектів, спрямованих на підтримку бідних; перевіряти роботу інституцій, що займаються допомогою малозабезпеченим.

Процес оцінки бідності зазвичай включає кілька ключових кроків. По-перше, визначають показники добробуту, які відображають матеріальний та соціальний стан людини або домогосподарства. По-друге, встановлюють мінімальний рівень цього показника, нижче якого особа вважається бідною. По-третє, результати агрегуються у вигляді статистичних показників, що дозволяють оцінити масштаби та глибину бідності в суспільстві.

При наявності даних зазвичай додатково враховуються: відмінності потреб у різних домогосподарствах, нерівність всередині сім'ї та коливання цін у регіонах. У багатих країнах бідність зазвичай вимірюють через доходи, оскільки вони порівняно легко відстежуються (зарплати, заробітки). При цьому також важливо враховувати багатство, наприклад, через активи, які можна оцінити за даними податкових органів. У бідних країнах частіше використовують витрати, оскільки доходи населення часто походять від нерегулярної роботи або самозайнятості, що складно відстежувати. Витрати дають більш точне уявлення про те, чи може людина задовольнити свої базові потреби. Водночас слід враховувати доступність товарів і послуг, які споживає населення.

Встановлення порогу бідності є необхідним, але складним завданням і зазвичай здійснюється одним із трьох способів:

- Підхід вартості базових потреб: розрахунок мінімальних витрат на їжу, одяг, житло та інші необхідні товари;

- Калорійний підхід: визначення витрат або доходів на продукти харчування для забезпечення мінімальної енергетичної потреби людини;
- Суб'єктивна оцінка: опитування людей про мінімальні доходи, необхідні для виживання.

Міжнародні та національні пороги бідності відрізняються залежно від країни, регіону та складу сім'ї. У багатих країнах пороги бідності часто визначаються як відсоток медіанного доходу (наприклад, у Європі це 60% медіанного доходу). Це дозволяє оцінювати не абсолютну, а відносну бідність та нерівність у суспільстві.

Важливо відмітити, що існують відмінності у світових оцінках бідності, які зазвичай виникають через різні підходи до визначення порогу бідності, різні методи перерахунку валют за паритетами купівельної спроможності, відмінності у підходах до оцінки розподілу доходів всередині країни та різні способи розрахунку середніх доходів. Для міжнародних порівнянь враховується вартість базових товарів у різних країнах та перераховуються їх у спільну валюту за паритетом купівельної спроможності.

Крім доходів, бідність можна оцінювати через майно домогосподарств, фінансові активи та доступ до кредитів. Такі підходи показують, наскільки родина чи особа уразлива до економічних шоків.

Щодо сучасних методів оцінювання бідності, у деяких країнах світу розробляються високочастотні показники бідності, які дозволяють отримувати інформацію в реальному часі. Наприклад, у Перу, Південному Судані та Танзанії тестували опитування через мобільні телефони для відстеження добробуту населення. Бідність також вимірюють через стан здоров'я, харчування та рівень освіти населення, наприклад, аналізуючи харчовий статус дітей, захворюваність, тривалість життя та грамотність. Національні дані про бідність збирають статистичні служби та спеціалізовані відділи аналізу. Однак у деяких країнах ці структури відсутні, або збір даних обмежений через низьку якість та слабку інфраструктуру.

В Україні рівень бідності визначають із урахуванням міжнародних стандартів, рекомендованих Світовим банком та ООН. Оцінювання проводиться як за показниками доходів і витрат домогосподарств, так і за доступом населення до основних соціальних послуг. У державній статистиці застосовуються два основні підходи: відносний, що враховує частку осіб із витратами нижчими за 75% медіанного рівня, та абсолютний, який базується на прожитковому мінімумі. Додатково аналізуються немонетарні характеристики добробуту, зокрема житлові умови, можливості отримання освіти, медичних послуг та користування соціальною інфраструктурою. Завдяки цьому формується більш повне уявлення про рівень і глибину бідності, а також визначаються соціальні групи, що найбільше потребують підтримки держави. (Міністерство соціальної політики України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Міністерство фінансів України, Державна служба статистики України, & Національна академія наук України. (2012)) (Haughton, J., & Khandker, S. R. 2009)

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ БІДНОСТІ В УКРАЇНІ

2.1. ДЖЕРЕЛА ТА ІНФОРМАЦІЙНА БАЗА СТАТИСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ БІДНОСТІ

Для якісного дослідження бідності необхідні достовірні джерела даних, що дають змогу комплексно оцінити бідність.

Головним джерелом даних необхідних для статистичного аналізу бідності є Світовий банк, який розробив і адмініструє численні інформаційні ресурси, зокрема World Development Indicators та платформу PovcalNet. Вони містять офіційно визнані національні, регіональні та глобальні показники, що охоплюють економічне зростання, рівень доходів, соціальний захист, освіту, охорону здоров'я та бідність. Платформа PovcalNet дозволяє проводити міжнародні порівняння рівня бідності, розраховувати її показники за різними методами й оцінювати динаміку змін у країнах світу. Дані Світового банку регулярно оновлюються, що забезпечує актуальність і можливість використання у прогностичних дослідженнях.

Не менш важливу роль у вимірюванні соціально-економічної нерівності має Світова база даних з нерівності доходів (World Income Inequality Database, WIID). Вона узагальнює офіційні відомості про рівень доходів і ступінь їхнього розподілу у різних країнах світу, включно з тими, що перебувають у процесі трансформації.

Також інформацію про багатовимірні аспекти бідності надає Оксфордська ініціатива з вимірювання бідності та людського розвитку (Oxford Poverty & Human Development Initiative, OPHI), яка створила Глобальний індекс багатовимірної бідності (MPI). Цей показник охоплює кілька сфер, таких як здоров'я, освіту та рівень життя, і дозволяє визначити не лише частку бідного населення, а й інтенсивність позбавлень, які воно відчуває. Дані Оксфордської ініціативи з вимірювання бідності та людського розвитку використовуються для міжнародних порівнянь і моніторингу ефективності політики з подолання бідності.

Євростат (англ. Eurostat) – це офіційне статистичне управління Європейського Союзу та одне з найнадійніших джерел, яке публікує дані про рівень бідності та соціального відчуження серед країн-членів ЄС. Ці дані базуються на результатах Європейського обстеження доходів і умов життя (EU-SILC) та дозволяють здійснювати порівняльний аналіз соціально-економічного розвитку країн Європи. Крім того, існують дані Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD), зокрема база International Development Statistics, яка охоплює інформацію про обсяги, напрямки та типи міжнародної допомоги, а також соціально-економічні показники країн, що розвиваються.

Також варто відмітити Millennium Development Goal Indicators, що є офіційним набором показників, який був розроблений під керівництвом Організації Об'єднаних Націй для оцінки прогресу у досягненні Цілей розвитку тисячоліття, зокрема щодо викорінення крайньої бідності та голоду. Ці показники надалі стали основою для формування сучасних Цілей сталого розвитку (SDGs), що включають вимірювання бідності у всіх її формах.

У контексті регіональних досліджень використовуються також національні статистичні ресурси, зокрема дані Бюро перепису населення США, Бюро статистики Австралії, Статистичного управління Південної Африки та Департаменту з питань розвитку Африки Міжнародної організації праці (ILO). Ці джерела містять офіційні показники рівня доходів, багатства домогосподарств, дитячої бідності та доступу до базових соціальних послуг.

Інформаційним доповненням до офіційних джерел також можуть бути матеріали Oxfam International, Center for Global Development та Development Initiatives, які публікують аналітичні звіти, дослідження та візуалізовані бази даних, що висвітлюють сучасні проблеми бідності, гендерної нерівності та соціальної політики у світі. (Global Investigative Journalism Network. 2024, April 5)

При статистичному аналізі та дослідженні бідності в Україні основним джерелом для отримання офіційних та достовірних даних буде Держстат (Державна служба статистики України). Це центральний орган виконавчої влади, який відповідає за реалізацію державної політики у сфері статистики. Його

діяльність координується та спрямовується Кабінетом Міністрів України. Основним завданням Держстату є організація збору, узагальнення, аналізу та поширення офіційної статистичної інформації, що відображає соціально-економічні процеси в країні.

У своїй роботі Держстат дотримується міжнародних стандартів та методологічних вимог, що забезпечує зіставність українських показників із даними інших держав. Окрім цього, служба активно співпрацює з міжнародними статистичними організаціями для підвищення якості та достовірності даних. (Державна служба статистики України)

Дані Держстату дозволяють оцінювати не лише загальний рівень бідності, але й її структуру за регіонами, соціальними групами та типами домогосподарств.

Крім того, для оцінювання динаміки бідності в Україні активно використовуються аналітичні матеріали Міністерства соціальної політики України, а також звіти Світового банку, Програми розвитку ООН (UNDP) та Євростату, які включають порівняльні дані щодо країн Східної Європи. Дані цих інституцій широко застосовуються у наукових дослідженнях, державних програмах соціального розвитку та при розробці політики подолання бідності.

2.2. ДИНАМІКА РІВНЯ БІДНОСТІ В УКРАЇНІ У 2010–2024 РР.

Рівень бідності в Україні протягом останнього десятиліття демонструє значні коливання під впливом економічних, політичних та соціальних факторів. Показники бідності відображають частку населення, яка живе нижче національної межі бідності, і дозволяють оцінити глибину та масштаби соціальної нерівності. Аналіз динаміки бідності за період 2010–2024 років дозволяє відстежити вплив економічних криз, війни, пандемії та державних соціальних програм на рівень життя населення

За даними Poverty and Equity Database Світового банку, національний показник бідності в Україні, тобто частка населення, що живе нижче

національної межі бідності, демонструє різні тенденції в залежності від економічних та соціальних факторів.

Наприклад, у 2010 р. рівень бідності становив 8,6 %, а вже у 2015 р. знизився до 6,4 %. Значне падіння зафіксоване у 2016 р., коли показник склав 3,8 %, що відповідає зниженню на 40,63 % порівняно з попереднім роком. Такі зміни свідчать про ефективність соціально-економічних заходів у цей період, хоча в подальші роки, особливо після початку воєнних дій у 2022 р., рівень бідності за оцінками експертів значно зріс.

Для наочного відображення цих тенденцій доречно використовувати лінійний графік, де по осі X відкладаються роки, а по осі Y — рівень бідності у відсотках. Графік допомагає візуально оцінити динаміку та виявити роки різких коливань. (рис.1)

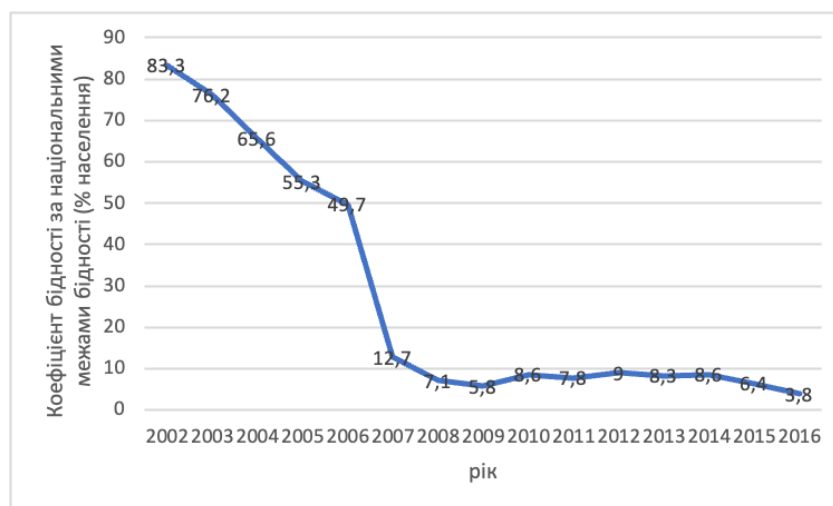

Рис. 1. Коефіцієнт бідності за національними межами бідності у 2002-2016 роках в Україні

Джерело: авторська розробка на основі даних Open Data for Africa. (додаток 1)

Після 2016 року, коли коефіцієнт бідності за національними межами бідності знизився до 3,8%, в Україні спостерігалася поступова стабілізація соціально-економічної ситуації.

За оцінками Світового банку, у 2017 році рівень бідності становив близько 34,9%, а вже у 2018 році знизився до 27,6%. Хочу зазначити, що мова йде саме про рівень бідності, а не про коефіцієнт бідності за національними межами, який

було представлено на рисунку 1. Це є два різних методи вимірювання бідності: коефіцієнт бідності за національною межею показує частку населення, що живе нижче офіційного прожиткового мінімуму, тоді як рівень бідності за оцінками Світового банку відображає більш комплексну картину матеріального становища населення з урахуванням доходів, споживання та інших соціально-економічних факторів. Тому значення цих показників можуть суттєво відрізнятися, і я їх розглядатиму окремо для правильного аналізу динаміки бідності.

Тенденцію зниження рівня бідності у 2018 році можна пояснити частковим економічним відновленням після фінансової кризи 2014–2015 рр., яку можна назвати переломним етапом для країни через різке скорочення ВВП, девальвацію гривні, інфляційний сплеск і соціальні втрати.

За даними Світового банку, у 2014 році Україна зіткнулася з глибокою економічною рецесією, спричиненою накопиченими макроекономічними дисбалансами, різкою девальвацією національної валюти та збройним конфліктом на сході країни. Після відмови від фіксованого валютного курсу у березні 2014 р. гривня різко знецінилася, що, у поєднанні з бюджетною консолідацією, призвело до суттєвого скорочення споживання та інвестицій. Уже в четвертому кварталі 2014 р. реальний ВВП впав на 14,8 %, а за підсумками року економіка скоротилася на 6,8 %.

У 2015 році рецесія продовжилася, Світовий банк прогнозував падіння ВВП на 7,5 %, подальше скорочення кредитування та відтік капіталу. Конфлікт на сході країни й надалі перешкоджав виробництву та експорту, а зниження купівельної спроможності населення призвело до поглиблення бідності. (World Bank (2015))

За даними Світового банку, у 2016 року в Україні можна помітити поступову стабілізацію соціально-економічної ситуації.

У період 2016–2021 рр. простежується зменшення абсолютної бідності. Частка населення з доходами нижче фактичного прожиткового мінімуму

знизилася з 51,1 % у 2016 р. до 23,2 % у 2020 р.. Детальніше можна побачити на рисунку 2:

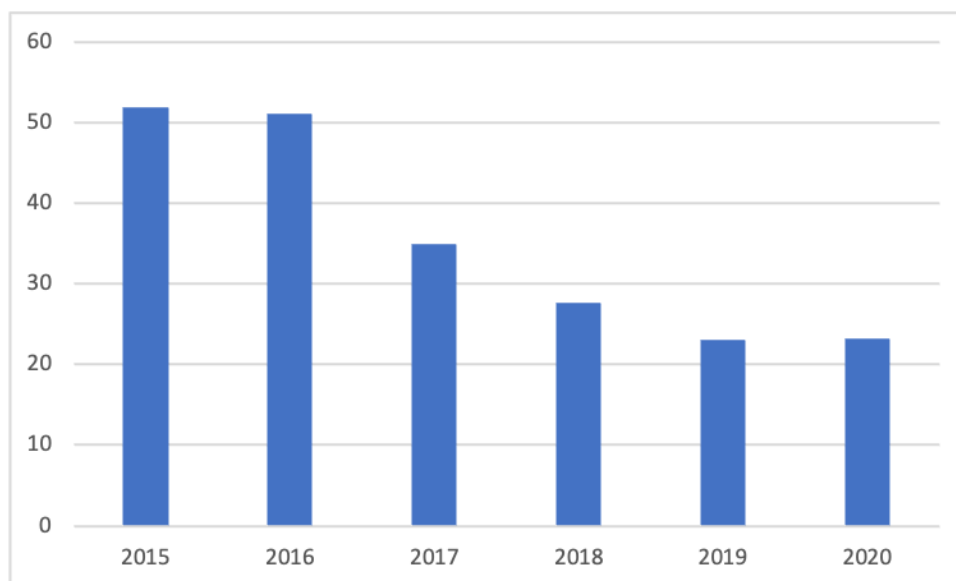

Рис. 2. Частка населення з доходами нижче фактичного прожиткового мінімуму у 2015-2020 роках в Україні

Джерело: авторська розробка на основі даних World Bank (додаток 2)

З аналізу наведених даних можна помітити, що у 2016 році рівень бідності становив 51,1 %, а вже у 2019 році він зменшився більш ніж удвічі - до 23,1 %, і залишався на приблизно тому самому рівні у 2020 році. Така тенденція свідчить про певну стабілізацію соціально-економічної ситуації в країні.

Зниження показників бідності у цей період пояснюється поступовим зростанням реальних доходів населення, підвищенням мінімальної заробітної плати, розширенням соціальних програм підтримки домогосподарств із низькими доходами, а також відновленням економічної активності у ключових галузях.

Водночас слід зазначити, що, незважаючи на загальне зниження рівня абсолютної бідності, значна частина населення залишалася соціально вразливою. Це зумовлено нерівномірністю розподілу доходів між регіонами, високою часткою витрат на продукти харчування у структурі споживання, а також обмеженими можливостями зайнятості у сільській місцевості.

Починаючи з 2020 року, тенденція скорочення бідності тимчасового сповільнилася у зв'язку з наслідками пандемії COVID-19, яка в значній мірі вплинула на всі основні макроекономічні показники країни. За оцінками Міністерства економіки України, у 2020 р. реальний ВВП скоротився приблизно на 6 %, інвестиції в основний капітал зменшилися майже на 20 %, а рівень безробіття зріс до 9–10 %. Але все ж таки масштабного сплеску бідності не відбулося, оскільки уряд реалізував низку компенсаторних заходів - підтримку зайнятості, індексацію соціальних виплат, допомогу підприємцям і запровадження тимчасових податкових пільг. Це дозволило утримати частку населення з доходами нижче національної межі бідності на рівні близько 23 %, що фактично відповідало показнику попереднього року. (Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. (2020, серпень)

Пандемія COVID-19 у 2020 році стала переломним моментом, який зупинив позитивну динаміку скорочення бідності попередніх років. Як засвідчили результати мікрomodельовання, проведеного В. Шишкіним та Ю. Клименко (2025), за умов відсутності пандемії рівень бідності за критерієм доходів нижче фактичного прожиткового мінімуму міг би знизитися до 18,6%, тоді як фактично він залишився на рівні 23,2%. Це означає, що через кризу, спричинену пандемією, близько 1,8 млн осіб додатково опинилися за межею бідності.

У 2021 році було часткове відновлення економіки та адаптація населення до нових умов функціонування. Завдяки цьому рівень бідності за доходами скоротився на 2,6%, а частка населення з доходами нижче фактичного прожиткового мінімуму становила близько 20%. За змодельованим сценарієм без пандемії цей показник міг би дорівнювати 17%, тобто пандемічна криза зберегла додатково близько 1,4 млн осіб у стані бідності.

Ще більш виразними були зміни за критерієм витрат нижче фактичного прожиткового мінімуму. У 2019 році цей показник становив 41,3%, у 2020 році він зріс до фактичного прожиткового мінімуму що означає, що майже половина населення країни опинилася у стані бідності за споживчими можливостями. За

розрахунками, за відсутності пандемії рівень бідності за витратами мав би знизитися до 34,5%, тобто 4,9 млн осіб не потрапили б у стан бідності. У 2021 році частка бідних за витратами скоротилася до 39,1%, але втрати у порівнянні з умовним доковідним сценарієм усе ще становили близько 2,7 млн осіб.

Таким чином, період 2020–2021 рр. можна назвати «відкатом» у скороченні бідності, зумовленим глобальною пандемією, зниженням економічної активності та доходів населення. Незважаючи на часткове відновлення у 2021 році, масштаби бідності залишалися вищими, ніж у 2019-му, а соціальна нерівність посилилася.

Ситуація ще більш ускладнилася у 2022 році внаслідок повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну. За даними мікромоделювання, фактичний рівень бідності за доходами нижче фактичного прожиткового мінімуму у 2022 році зріс до 35,8% , тобто на 15,2%. більше, ніж у 2021 році. За відсутності війни цей показник міг би скоротитися до 19,6%, отже втрати від війни становили приблизно 6,1 млн осіб, які втратили доходи нижче межі бідності.

Ще гірша ситуація спостерігалася за критерієм витрат нижче фактичного прожиткового мінімуму: їх рівень підскочив із 39,1 % у 2021 році до 59,2 % у 2022 році, тобто понад половина населення країни опинилася у стані бідності. За умов мирного розвитку економіки цей показник мав би зменшитися до 37,3 %, тому загальні втрати через війну оцінюються у 8,3 млн осіб, які стали бідними.

Отже, якщо вплив пандемії COVID-19 мав тимчасовий і відносно обмежений характер, то війна спричинила системне погіршення рівня життя населення. За результатами дослідження, чисельність бідного населення України у 2022 році практично подвоїлася, а рівень бідності повернувся до показників початку 2000-х років, що свідчить про масштабну соціально-економічну деградацію під впливом війни. (Шишкін, В., & Клименко, Ю., 2025)

У 2023 році, за результатами дослідження Інституту демографії та проблем якості життя НАН України, проведеного за підтримки UNICEF, було зафіксовано подальше погіршення ситуації з рівнем бідності внаслідок тривалих воєнних дій. За цими даними, у 2023 році частка населення з доходами нижче фактичного прожиткового мінімуму зростає з 20,6 % у 2021 р. до 35,5 %, тобто у 1,7 раза. Особливо критичним стало зростання крайньої бідності (доходи нижче законодавчо встановленого прожиткового мінімуму): її рівень піднявся з 1,3 % до 8,8 %, що майже у сім разів більше, ніж до війни. Таким чином, майже кожен десятий українець опинився на межі виживання, переважно через втрату роботи, житла або бізнесу.

Динаміку зміни показників абсолютної та крайньої бідності в Україні протягом 2001–2023 рр. наведено на рисунку 3. Вона наочно демонструє різке погіршення ситуації після 2021 року та стрімке зростання масштабів бідності внаслідок повномасштабної війни.

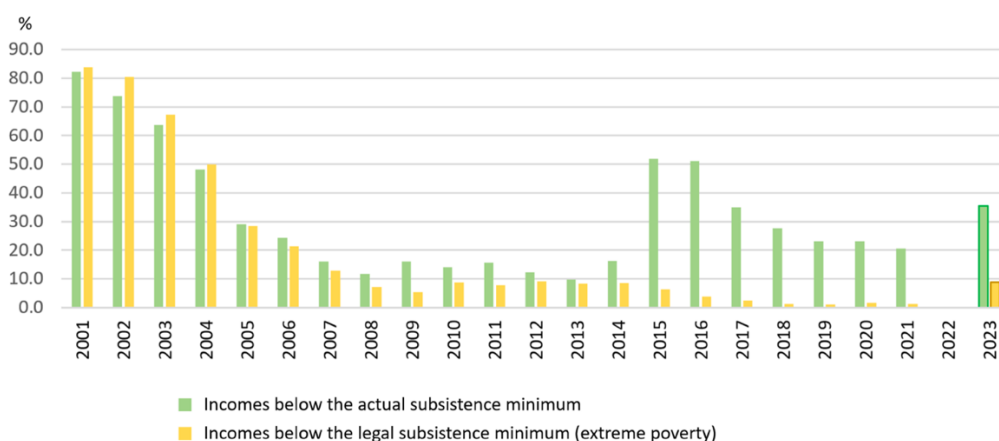

Рис.3. Рівень бідності за доходами нижче фактичного прожиткового мінімуму (зелений колір) та нижче законодавчо встановленого прожиткового мінімуму (жовтий колір), 2001–2023 рр.

Джерело: (Cherenko, 2024).

Порівняно з довоєнним періодом, соціально-демографічна структура бідності загалом збереглася, однак масштаби проблеми значно зросли.

Найуразливішими залишаються сім'ї з дітьми, особливо багатодітні та ті, де є діти віком до трьох років. (рисунок 4)

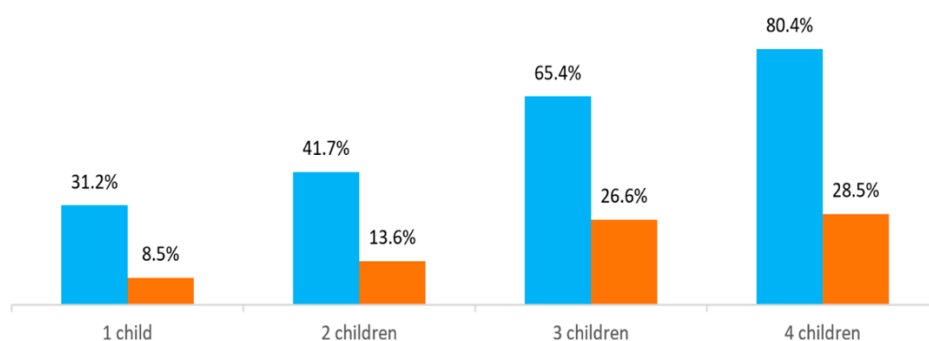

Рис. 4. Рівень бідності залежно від кількості дітей у домогосподарстві, 2023 р., % (доходи нижче фактичного прожиткового мінімуму — позначено синім кольором; доходи нижче законодавчо встановленого прожиткового мінімуму — крайня бідність, позначено помаранчевим кольором).

Джерело: (Cherenko L., UNECE, 2024)

За типом поселення рівень бідності також демонструє значну диференціацію. У сільській місцевості бідність охопила 47,5 % населення, тоді як у великих містах — 23,9 %. (рисунок 5)

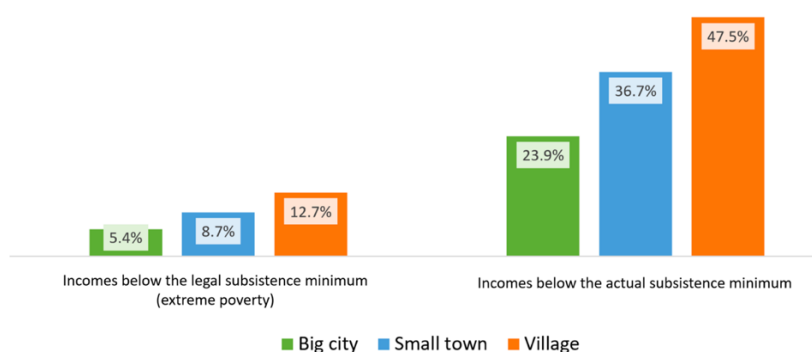

Рис. 5. Рівень бідності за типом населеного пункту, 2023 р., % (зелений — великі міста; блакитний — малі міста; помаранчевий — сільська місцевість).

Джерело: (Cherenko, 2024)

У регіональному розрізі найвищі показники бідності зафіксовані у північних областях – Чернігівській, Сумській та Волинській, тоді як найнижчі – у Києві (14,1 %), а також у Закарпатській (20,3 %) та Чернівецькій (23,4 %).

Рис. 6. Рівень бідності (за доходом нижче фактичного прожиткового мінімуму) за регіонами, 2023 р., %.

Джерело: (Cherenko, 2024).

Таким чином, сучасний рівень бідності в Україні є наслідком системних структурних проблем, посилених війною та інфляційними процесами. Подолання цих тенденцій потребує не лише економічного відновлення, а й цілеспрямованої соціальної політики, підвищення доходів працюючого населення, підтримки сімей із дітьми, розвитку регіонів і створення умов для повернення внутрішньо переміщених осіб до активного економічного життя. (Черенко, Л. (2024, November 27))

2.3. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ БІДНОСТІ УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Порівняльний аналіз показників бідності України та країн Європейського Союзу є важливим етапом для оцінки соціально-економічного становища нашої держави, як країни, яка перебуває на етапі євроінтеграції. Саме цей аналіз може

допомогти виявити ключові відмінності у рівнях життя населення, енергетичній ефективності, доходах населення та розвитку людського потенціалу, а в подальшому дозволить адаптувати європейський досвід до українських реалій.

Для комплексного розуміння масштабів бідності та соціальної нерівності важливо враховувати не лише частку населення з низькими доходами, а й загальний рівень економічного розвитку країни. У цьому контексті показник ВВП на душу населення є одним із найпоширеніших індикаторів, що використовується в країнах Європейського Союзу для порівняння рівня життя.

На рис. 7 можна побачити динаміку ВВП України з 2012 по 2023 рік. У 2021 році індекс ВВП зріс на 5233,76 млрд грн порівняно з 2002 роком, що становило зростання на 2317,77%

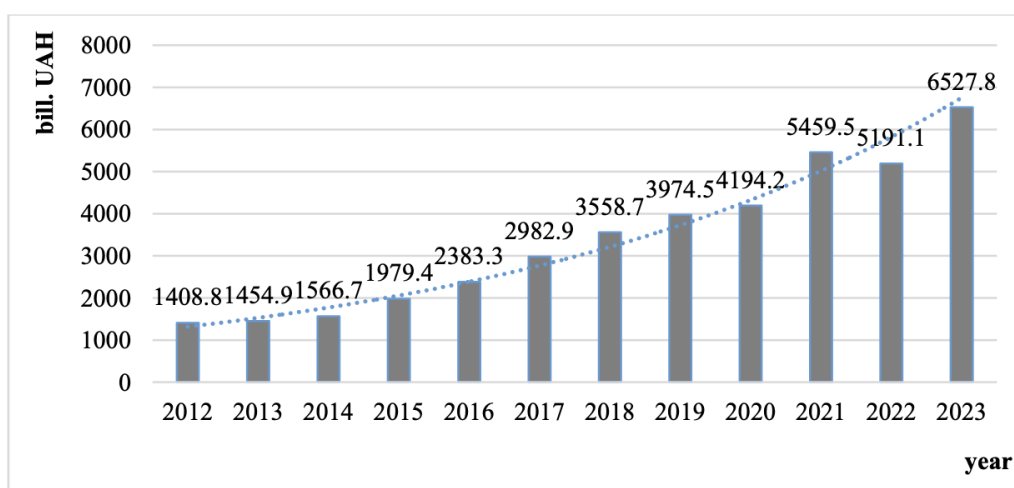

Рис. 7. Динаміка ВВП України у 2010-2023 роках.

Джерело: Filipishyna, L., Pardaeva, O., Belopolsky, M., Legeza, D., & Sarkisian, L. (2024)

Загальна динаміка валового внутрішнього продукту України протягом останніх десятиліть поступово зростала, за винятком 2009 року, коли через глобальну фінансову кризу відбулося суттєве скорочення ВВП. Але вже у 2010 року, спостерігалось поступове економічне відновлення та стабільне підвищення темпів зростання цього показника. Поки повномасштабне вторгнення в Україну, різко не змінила економічну ситуацію, призвівши до падіння виробництва, скорочення експорту та зниження реальних доходів

населення. У результаті, у 2023 році обсяг валового внутрішнього продукту на одну особу в Україні становив лише 3,9 тис. дол. США.

Для порівняння, у 2023 році середній показник ВВП на душу населення в країнах Європейського Союзу становив 41,4 тис. дол. США, що більш ніж у десять разів перевищує рівень України (3,9 тис. дол. США). Таким чином, за цим показником наша держава досягає лише приблизно 9–10 % середнього рівня ЄС, що свідчить про значний розрив у рівні життя населення та продуктивності праці між Україною та європейськими країнами. Цю тенденцію демонструє рисунок 8, на якому відображено динаміку ВВП на душу населення в Україні та країнах Європейського Союзу у 2000–2023 роках.

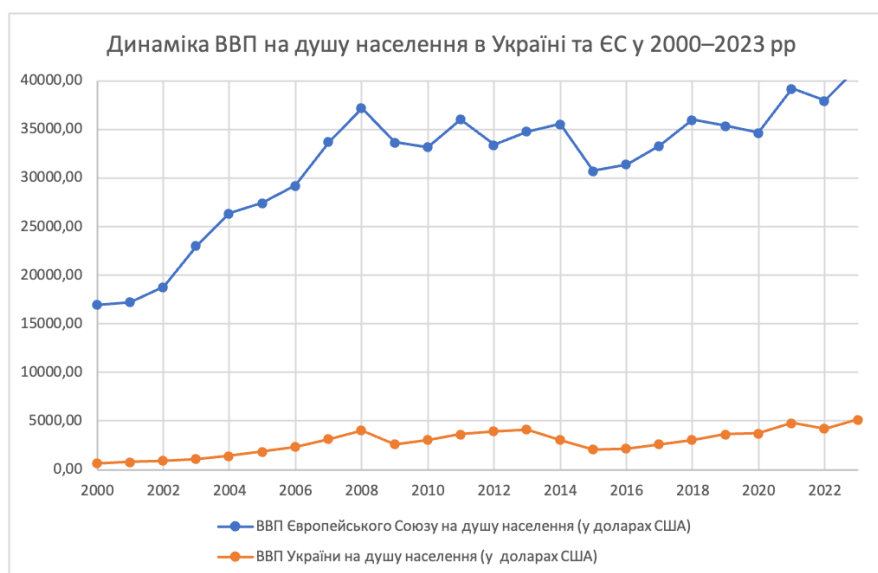

Рис. 8. Динаміка ВВП на душу населення в Україні та ЄС у 2000–2023 рр

Джерело: власна розробка на основі даних World Bank.

У країнах Європейського Союзу в 2023 році показник ВВП на душу населення, обчислений за паритетом купівельної спроможності, варіювався від 59 % середнього рівня ЄС у Болгарії до 261 % у Люксембурзі, що свідчить про значні міждержавні відмінності у рівні економічного розвитку (рис. 9).

Аналізуючи довгострокову динаміку, можна побачити, що за останні 30 років рівень добробуту населення України практично не змінився: за даними Світового банку, у 1991 році ВВП на душу населення становив 3624 дол. США

(у цінах 2010 р.), тоді як у 2021 році – 3120 дол. США, тобто близько 86 % від рівня тридцятирічної давності. Це свідчить про тривалу стагнацію доходів населення та низькі темпи структурних змін в економіці.

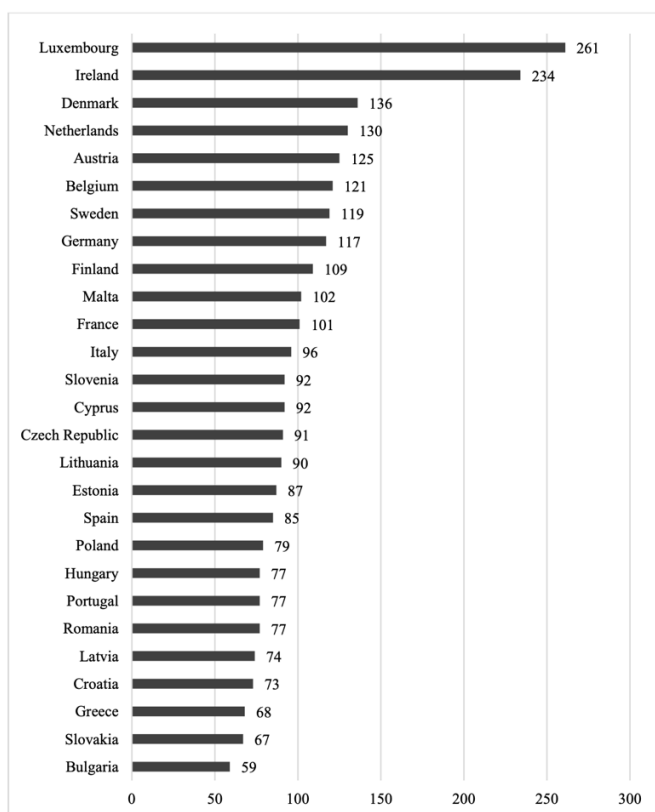

Рис. 9. Рівень індексу ВВП на душу населення в країнах ЄС за результатами 2023 року.

Джерело: Filipishyna, L., Pardaeva, O., Belopolsky, M., Legeza, D., & Sarkisian, L. (2024)

Серед країн Європейського Союзу за показником ВВП на душу населення у 2023 році Україна посідає останні позиції, поступаючись не лише державам Центральної Європи, як Польща чи Угорщина, а й Молдові. Якщо середній рівень ВВП на душу населення у країнах ЄС становив близько 34 тис. дол. США, то в Україні цей показник дорівнював лише 3,9 тис. дол. США, що в десять разів менше. Навіть із урахуванням коригування за паритетом купівельної спроможності частка України не перевищує 9–10 % середнього європейського рівня.

Варто зазначити, що реальний ВВП України в четвертому кварталі 2023 року скоротився на 4,7 % порівняно з попереднім кварталом (з урахуванням

сезонного фактора) та на 31,4% – у порівнянні з аналогічним періодом 2022 року. Така ситуація свідчить про глибоку економічну кризу, спричинену війною, зниженням ділової активності та руйнуванням ключової інфраструктури.

Для більш чіткого розуміння масштабів економічного спаду доцільно розглянути динаміку валового внутрішнього продукту України у поквартальному розрізі за 2022 та 2023 роки. На рисунках 10 і 11 наведено порівняння номінального та реального ВВП, що демонструє суттєве скорочення економічної активності, особливо у другому та четвертому кварталах 2022 року, коли вплив воєнних дій на господарську діяльність був найбільш відчутним.

2023	Номінальний ВВП	Реальний ВВП	Різниця	
	(в фактичних цінах)	(в цінах 2022 року)	(реальний – номінальний)	
I кв.	1362537	1143216	-219321	-16.1%
II кв.	1463941	1257152	-206789	-14.1%
III кв.	1778356	1592609	-185747	-10.4%
IV кв.	1932991	1525085	-407906	-21.1%
за рік	6537825	5518062	-1019763	-15.6%

Рис. 10. Валовий внутрішній продукт України у 2022 р. (млн грн)

Джерело: Мінфін. (2025)

2022	Номінальний ВВП	Реальний ВВП	Різниця	
	(в фактичних цінах)	(в цінах 2021 року)	(реальний – номінальний)	
I кв.	1089691	943168	-146523	-13.4%
II кв.	1026916	779070	-247846	-24.1%
III кв.	1449196	1077821	-371375	-25.6%
IV кв.	1625225	1065721	-559504	-34.4%
за рік	5191028	3865780	-1325248	-25.5%

Рис. 11. Валовий внутрішній продукт України у 2023 р. (млн грн)

Джерело: Мінфін. (2025)

Отже, аналіз поквартального значення валового внутрішнього продукту чітко демонструє, що у 2022–2023 роках економіка України перебувала під значним тиском воєнних факторів, що призвело до скорочення виробництва, інвестиційної активності та реальних доходів населення. Водночас, навіть не

дивлячись на часткове відновлення у 2023 році, темпи зростання залишалися недостатніми для досягнення довоєнного рівня.

Для більш детального розуміння економічних диспропорцій доцільно порівняти динаміку ВВП на душу населення України з аналогічними показниками країн Європейського Союзу. Це допоможе оцінити не лише масштаби економічного розриву, а й ефективність структурних реформ та адаптаційних процесів у різних країнах.

На рисунку 12 подано порівняльну динаміку ВВП на душу населення України та окремих країн ЄС у 1992 та 2023 роках. Видно, що за цей період Польщі, Угорщині та Румунії вдалося збільшити обсяг виробленого продукту у 4–6 разів, тоді як український показник зріс значно повільніше. (The World Bank. (n.d.)) (Macrotrends. (n.d.))

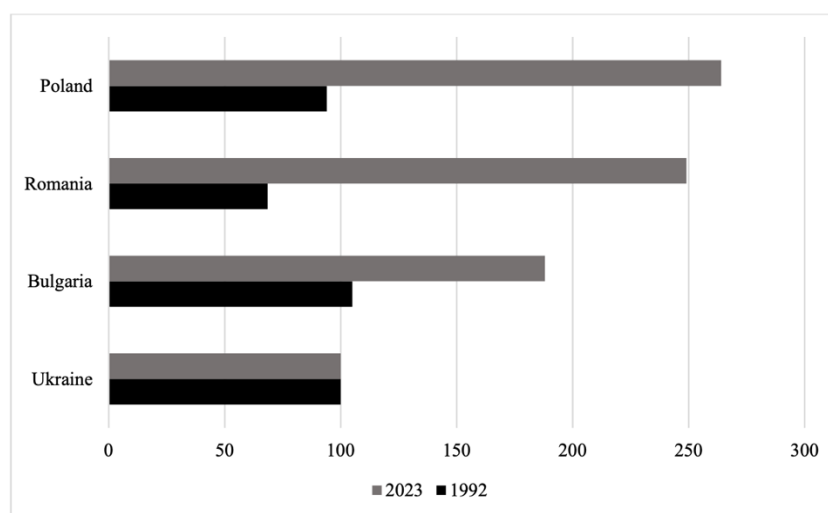

Рис. 12. Порівняння ВВП на душу населення за ПКС України та низки країн ЄС у 1992 та 2023 роках.

Джерело: Filipishyna, L., Pardaeva, O., Belopolsky, M., Legeza, D., & Sarkisian, L. (2024)

Для детальнішої оцінки добробуту населення та масштабів бідності в Україні розглянемо її соціально-економічні показники у порівнянні з країнами Європейського Союзу та іншими державами Східного партнерства, до яких належать Грузія, Молдова, Вірменія та Азербайджан. Дані подані Євростатом за період 2013–2023 рр. дають змогу оцінити тенденції у сфері доходів, цін, енергетичних витрат, зайнятості та рівня бідності.

Одним із ключових індикаторів соціальної справедливості є коефіцієнт Джині, який вимірює ступінь відхилення розподілу доходів у країні від ідеально рівномірного розподілу. Коефіцієнт 0 означає ідеальну рівність, коли всі мають однаковий дохід, а коефіцієнт 100 означає повну нерівність, коли весь дохід належить лише одній особі.

За даними Євростату, протягом 2013–2023 рр. Україна мала найнижчий рівень нерівності серед країн Східного партнерства - коефіцієнт Джині залишався нижчим за 25, тоді як у країнах ЄС цей показник коливався біля 30. Для порівняння, Грузія демонструвала найвищу нерівність у регіоні (зменшення з 42,1 у 2013 р. до 36,0 у 2023 р.), Вірменія - зниження з 37,2 до 34,8, а Молдова, навпаки, мала тенденцію до незначного зростання — з 33,3 до 36,2. (рисунок 13)

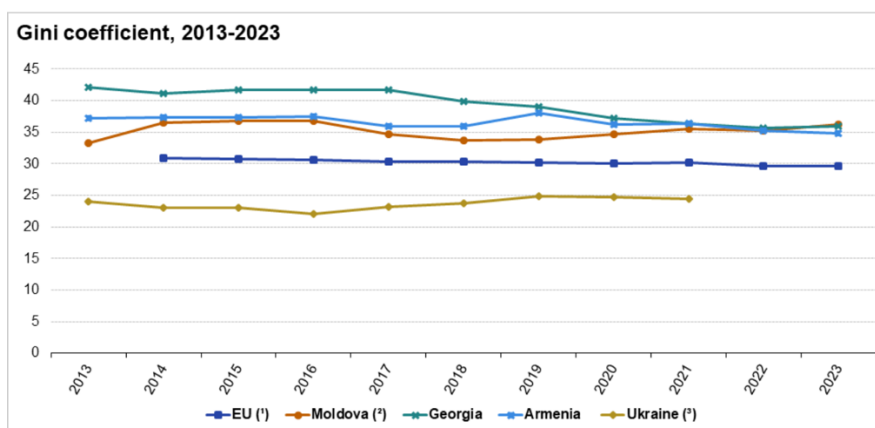

Рис. 13. Коефіцієнт Джині, 2013–2023

Джерело: Eurostat. (n.d.)

У ЄС протягом десятиліття коефіцієнт Джині поступово знижувався: з 30,9 у 2014 році до 29,6 у 2023 році, що свідчить про певне скорочення соціальної нерівності.

Інфляція також є одним із ключових чинників, що безпосередньо впливають на добробут населення. В Україні за період 2015–2023 рр. зафіксовано одні з найвищих темпів зростання споживчих цін серед країн Східного партнерства. Після помірному зростанню у 2016–2019 рр. (від 14,4 % до 7,9 %) інфляція різко сповільнилася у 2020 р. (2,7 %), але знову зросла до 20,2 %

у 2022 р.. У 2023 р. темпи інфляції знизилися до 12,9 %, однак залишалися вищими за середньоєвропейські (6,4 %), (рисунок 14).

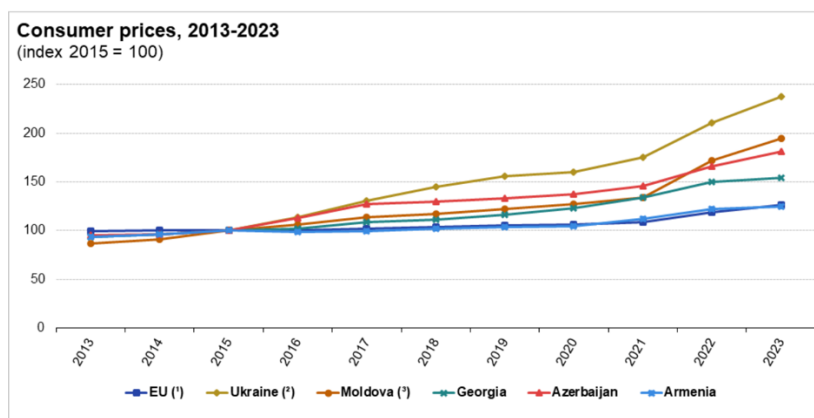

Рис. 14. Споживчі ціни, 2013–2023 роки

Джерело: Eurostat. (n.d.)

Ще одним із важливих чинників соціальної стабільності є ціни на енергоносії для домогосподарств. За даними Eurostat, Україна та Азербайджан мали найнижчі тарифи на електроенергію серед усіх країн регіону. У 2021 році середня ціна для українських домогосподарств становила 4,85 євроцента за кВт·год, що більш ніж у п'ять разів нижче, ніж середній рівень у ЄС (28,85 євроцента у 2023 р.), (рисунок 15).

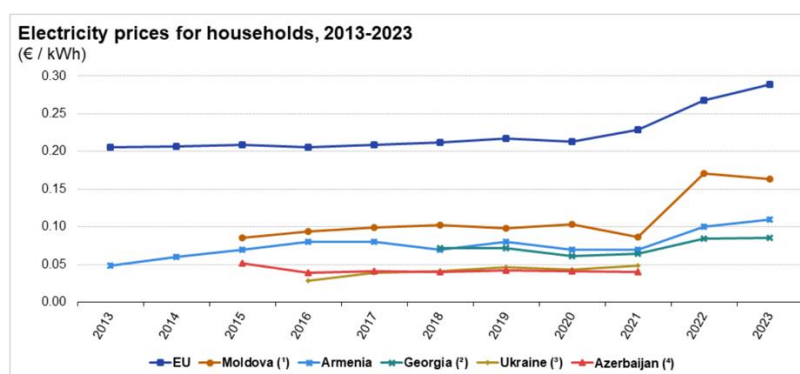

Рис. 15. Ціни на електроенергію для домогосподарств, 2013-2023 роки

Джерело: Eurostat. (n.d.)

Щодо цін на природний газ, Україна у 2016–2021 рр. мала рівень 5,82–7,60 євро за гігаджоуль, що є найнижчим серед держав Східного партнерства і суттєво нижчим за ЄС (32,09 євро за ГДж у 2023 р.), (рисунок 16).

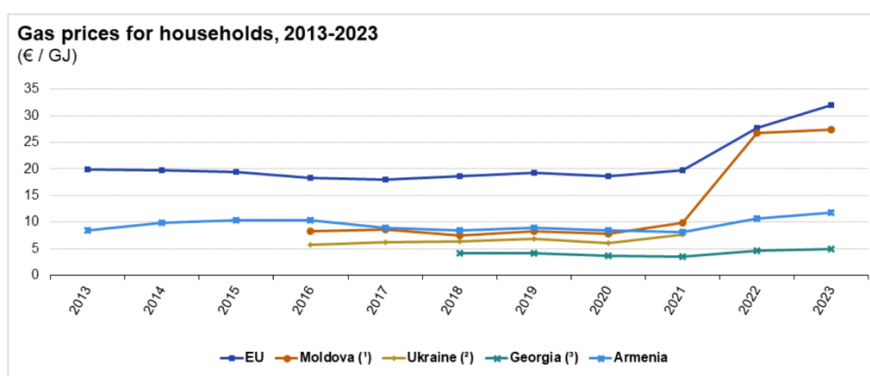

Рис. 16. Ціни на газ для домогосподарств, 2013–2023 роки

Джерело: Eurostat. (n.d.)

Дані Євростату показують, що довгострокове безробіття в Україні залишалося відносно низьким у 2013–2021 рр. — від 1,0 % до 2,5 % робочої сили, що є нижчим, ніж середній рівень у ЄС (5,4 % у 2013 р. → 2,1 % у 2023 р.). Проте відсутність даних після 2021 р. ускладнює оцінку впливу війни на ринок праці. (рисунок 17)

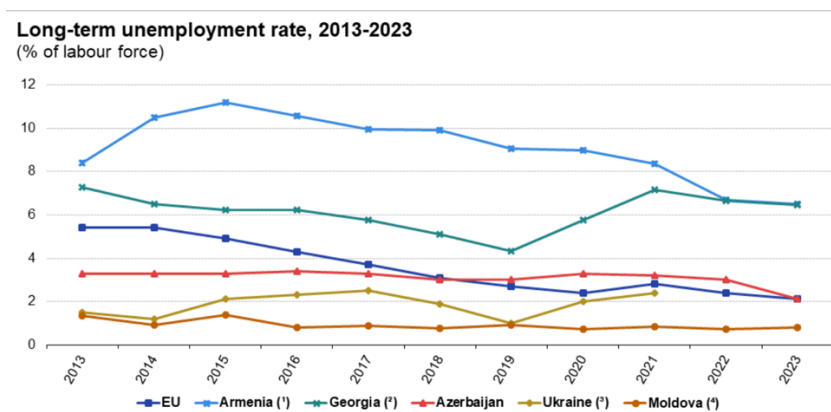

Рис. 17. Рівень довгострокового безробіття, 2013–2023 роки

Джерело: Eurostat. (n.d.)

Показник ризику бідності після соціальних трансфертів відображає частку населення, чиї доходи нижчі за 60 % національного медіанного рівня. Детальніше можна розглянути на рисунку 18: в Україні частка населення, що перебуває під ризиком бідності, зменшилася з 24,8 % у 2013 р. до 23,4 % у 2021 р., що є близьким до рівня ЄС (16,2 % у 2023 р.) і нижчим, ніж у Грузії (19,8 %) та Молдові (20,7 %).

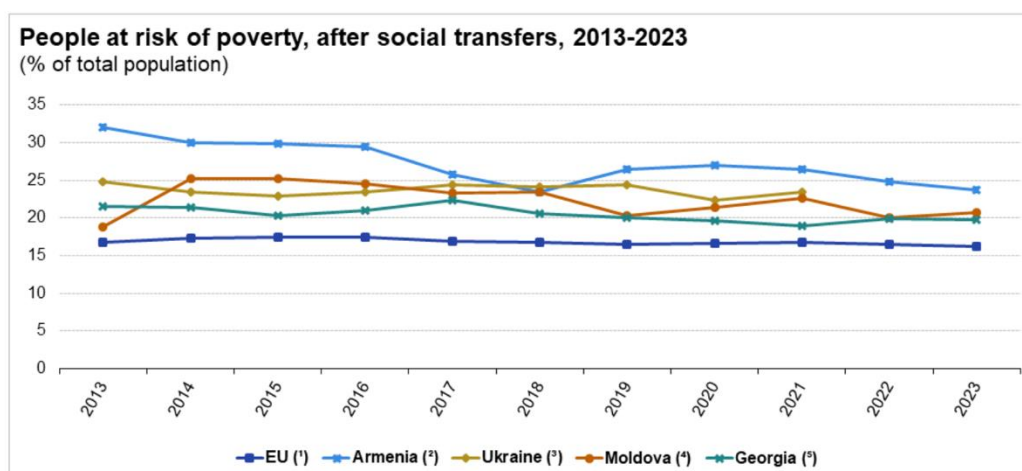

Рис. 18. Населення, що перебуває під загрозою бідності, після соціальних трансфертів, 2013–2023 роки

Джерело: Eurostat. (n.d.)

Медіанний еквівалентний дохід в Україні у 2013 році становив 2 064 євро на особу, однак після анексії Криму у 2014 році скоротився майже удвічі — до 1 144 євро, і лише у 2021 році зріс до 2 249 євро. Для порівняння, у країнах ЄС медіанний дохід зріс із 14 962 євро у 2013 р. до 20 350 євро у 2023 р., тобто на 36 %, (детальніше на рисунку 19).

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
EU (*)	14 962	15 101	15 422	15 847	16 281	16 832	17 325	18 296	18 368	19 083	20 350
Moldova (*)	1 335	1 278	1 250	1 257	1 468	1 658	2 014	2 156	2 296	2 850	3 308
Georgia	1 364	1 386	1 358	1 345	1 325	1 346	1 384	1 097	1 424	1 944	2 501
Ukraine (*)	2 064	1 144	1 099	1 112	1 379	1 548	2 054	1 992	2 249		

Рис. 19. Медіанний еквівалентний річний чистий дохід, 2013–2023 роки

Джерело: Eurostat. (n.d.)

Таким чином, за результатами порівняння основних соціально-економічних показників, Україна суттєво відстає від держав Європейського Союзу. По-перше, це стосується рівня валового внутрішнього продукту на душу населення, який у 2023 році становив лише близько 9–10 % від середнього показника по ЄС. Така різниця зумовлена тривалими структурними диспропорціями в економіці, низькою продуктивністю праці та високою залежністю від зовнішніх чинників.

Але слід відзначити, що за коефіцієнтом Джині Україна демонструє нижчий рівень нерівності доходів, ніж більшість країн регіону. Це свідчить не стільки про справедливіший розподіл ресурсів, скільки про відносну одноманітність доходів населення, які залишаються загалом невисокими.

Найбільший негативний вплив на рівень життя у 2022–2023 роках справили військові події, інфляція та зростання вартості енергоресурсів, що призвело до зниження реальних доходів, падіння виробництва і скорочення споживчої активності. Для більшості країн ЄС подібні процеси мали короткостроковий характер завдяки ефективній монетарній політиці та дієвим соціальним механізмам підтримки.

Попри складні умови, український ринок праці зберіг відносну стійкість, а рівень довгострокового безробіття залишався невисоким у довоєнний період. Це свідчить про наявність потенціалу для подальшого відновлення економіки після завершення воєнних дій.

Загалом результати аналізу підтверджують, що для поступового скорочення розриву з країнами ЄС необхідно посилити структурні реформи, підвищити енергоефективність, розвивати інклюзивний ринок праці та вдосконалити систему соціального захисту населення. Орієнтація на європейські стандарти добробуту має стати одним із ключових напрямів соціально-економічної політики України у найближчі роки.

РОЗДІЛ 3. СТАТИСТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ БІДНОСТІ В УКРАЇНІ

3.1. АНАЛІЗ ЧИННИКІВ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА РІВЕНЬ БІДНОСТІ В УКРАЇНІ

Розуміння бідності вимагає врахування не лише рівня доходів населення, а й умов життя, доступу до базових послуг, якості освіти та можливостей участі в економічній діяльності.

Одними з ключових чинників, що визначають рівень бідності, є доходи, зайнятість та ефективність соціальних трансфертів. Доходи домогосподарств безпосередньо впливають на здатність людей задовольняти основні потреби. Дефіцит матеріальних ресурсів формує стан економічної вразливості, який переростає безпосередньо в бідність. Але в той же час саме структура доходів має не менше значення: країни з більш рівномірним розподілом прибутків демонструють нижчі показники бідності навіть за схожого рівня ВВП на душу населення.

Безробіття або нестабільна зайнятість не лише зменшують доходи населення, але й створюють додаткові соціальні ризики, як погіршення доступу до освіти, медицини, житла та зростання залежності від державної допомоги. При цьому для країн із високою часткою неформальної зайнятості характерна прихована бідність, коли люди формально мають роботу, але рівень їхніх доходів залишається нижчим за прожитковий мінімум.

Ще одним важливим елементом є система соціальних трансфертів, створена щоб пом'якшувати нерівність доходів..

Серед інших чинників, що впливають на рівень бідності, виділяють рівень освіти та демографічні характеристики населення. Освіченість виступає захисним бар'єром від бідності, тому що забезпечує вищі шанси на працевлаштування й більшу стабільність доходів.

Важливим є також доступ до базових послуг і інфраструктури, зокрема житла, водопостачання, електроенергії, транспорту, санітарії. Їхня відсутність

поглиблює соціальну ізоляцію, знижує продуктивність праці й обмежує економічну мобільність. Саме тому в сучасних дослідженнях бідність розглядають не лише як нестачу доходів, а як комплексну соціально-економічну проблему, що охоплює дефіцит ресурсів, обмеження доступу до можливостей та погіршення якості життя.

Розуміння факторів, які формують бідність - є основою для побудови економетричних моделей бідності, що дозволяють кількісно оцінити вплив кожного фактора. (<https://journals.co.za/doi/pdf/10.10520/EJC164841>)

Для кількісного підтвердження впливу макроекономічних чинників на рівень бідності в Україні побудовано множинну лінійну регресійну модель.

Як залежну змінну у моделі використано показник частки населення, яке живе менш ніж на 5,5 долара США на день (у цінах 2017 року за паритетом купівельної спроможності), відповідно до методології Світового банку. Цей індикатор відображає частку населення, що перебуває за межею міжнародної відносної бідності, та є зіставним із аналогічними оцінками для інших країн світу. (World Bank. (n.d.)

Для пояснення варіацій рівня бідності у часовому розрізі обрано п'ять незалежних змінних, які комплексно характеризують соціально-економічний розвиток держави.

А саме: валовий внутрішній продукт на душу населення (англ. GDP per capita, current US\$), рівень безробіття (англ. Unemployment, % of total labor force), високе безробіття, інфляція, середня номінальна заробітна плата та державні споживчі витрати. Аналіз проводився на основі офіційних статистичних даних Світового банку, Міжнародної організації праці (ILO), Європейської економічної комісії ООН (UNECE) та Державної служби статистики України за період 1992–2020 рр. (із частковими пропусками по окремих роках).

Таким чином, сформована вибірка (див. додаток дозволяє кількісно оцінити взаємозв'язок між економічними факторами та масштабами бідності в Україні, а також побудувати економетричну модель, що пояснює поведінку показника бідності в динаміці.

Отримано множинну лінійну регресійну модель у середовищі Microsoft Excel (див. додаток 3) з використанням інструмента «Аналіз даних → Регресія» та функції «ЛИНЕЙН» виду:

$$Y = 71,50 - 0,0024X_1 - 0,0836X_2 - 0,1527X_3 - 0,0004X_4 + 0,2979X_5, \quad (1)$$

де

Y — рівень бідності населення, %;

X_1 — ВВП на душу населення, дол. США;

X_2 — рівень безробіття, %;

X_3 — середня заробітна плата, дол. США;

X_4 — рівень інфляції, %;

X_5 — кінцеві споживчі видатки сектору загального державного управління, % ВВП.

Модель демонструє високий зв'язок між сукупністю факторів і результатом: множинний $R \approx 0,913$; $R^2 \approx 0,833$, тобто близько 83 % варіації рівня бідності пояснюється вибраними змінними. За критерієм Фішера модель статистично значуща ($F_{\text{емп}} \approx 16,92 > F_{\text{кр}}$ при $\alpha = 0,05$ та 5 і 17 ступенях свободи).

Для кожного параметра порівняно t -статистики з критичним значенням Стьюдента ($t_{\text{кр}} = 2,11$ при 17 ступенях свободи). Оскільки $|t_{\text{факт}}| < t_{\text{кр}}$ для всіх змінних, жоден окремий коефіцієнт не є статистично значущим на рівні довіри 95 %. Отже, кожен фактор окремо не має значного впливу, проте їх спільна дія визначає динаміку бідності.

ВВП на душу населення, заробітна плата та зайнятість мають від'ємний вплив на рівень бідності (зі зростанням цих показників бідність зменшується). Інфляція також має слабкий від'ємний ефект, що відображає зниження реальних доходів.

Державні споживчі витрати показали позитивний коефіцієнт, що може свідчити про реактивний характер соціальної політики: держава збільшує видатки у відповідь на зростання бідності.

Для оцінки стабільності дисперсії залишків застосовано метод степеневих перетворень ($k = -0,5$; $k = 0,5$; $k = -1$). У допоміжних регресіях квадрат залишків

основної моделі (e_i^2) було представлено як функцію степеневих трансформацій пояснювальних змінних (ВВП на душу, безробіття, середня заробітна плата, інфляція, державні споживчі видатки).

Розраховані t -статистики для всіх коефіцієнтів виявилися меншими за критичне значення $t_{кр} = 2,11$, а коефіцієнт детермінації допоміжних моделей не перевищує 0,3. Це свідчить про відсутність систематичного зв'язку між дисперсією залишків і факторами моделі.

Таким чином, нульова гіпотеза про гомоскедастичність не відхиляється, і гетероскедастичність у побудованій регресійній моделі відсутня. Отже, оцінки параметрів моделі є ефективними й незміщеними.

Для перевірки наявності мультиколінеарності між пояснювальними змінними використано F -критерій, розрахований на основі елементів оберненої кореляційної матриці.

Згідно з результатами розрахунків, для більшості змінних (X_1, X_2, X_3, X_4) значення $F_{факт}$ перевищує критичне $F_{табл} = 2,93$, що свідчить про наявність мультиколінеарності.

Найвищий рівень взаємозалежності спостерігається між показниками ВВП на душу населення, рівнем безробіття та середньою заробітною платою, що узгоджується з економічною логікою: ці змінні характеризують одні й ті самі аспекти рівня життя населення.

Лише змінна X_5 (частка державних споживчих видатків у ВВП) має $F_{факт} < F_{табл}$, тобто не є мультиколінеарною.

Таким чином, у моделі присутня часткова мультиколінеарність, яка не спотворює загальні результати, але може впливати на точність оцінки окремих коефіцієнтів.

Одним із ключових припущень класичної моделі множинної лінійної регресії є відсутність автокореляції залишків, тобто незалежність випадкових похибок між собою. Для перевірки цього припущення застосовано критерій Дарбіна–Уотсона.

Порівняння з табличними значеннями показує: $DW < dL \Rightarrow 0,7569 < 0,9$, що свідчить про наявність додатної автокореляції залишків. Це означає, що похибки моделі мають тенденцію повторюватися в одному напрямку: позитивні залишки, як правило, змінюються позитивними, а від'ємні - від'ємними.

Іншими словами, модель недостатньо точно враховує часову структуру даних, тому у залишках спостерігається серійна залежність. Така ситуація є типовою для макроекономічних часових рядів, де послідовні спостереження мають інерційний характер.

Отже, проведений аналіз показав, що рівень бідності в Україні формується під впливом сукупності макроекономічних чинників, серед яких вирішальну роль відіграють рівень економічного розвитку, зайнятість населення та ефективність соціальної політики держави.

Побудована множинна регресійна модель підтвердила наявність тісного зв'язку між досліджуваними змінними ($R^2 = 0,83$), що свідчить про високий ступінь пояснювальної здатності моделі. Основними факторами, які знижують рівень бідності, є зростання ВВП на душу населення, підвищення заробітної плати та скорочення безробіття.

Результати діагностичних тестів показали відсутність гетероскедастичності, що свідчить про стабільність дисперсії залишків, однак виявлено часткову мультиколінеарність між економічними змінними (ВВП, заробітна плата, безробіття) та наявність додатної автокореляції залишків, типову для часових рядів. Таким чином, побудована модель є статистично адекватною та може бути використана для аналізу динаміки бідності й розроблення прогнозів її змін у середньостроковій перспективі.

3.2. ПОБУДОВА ЕКОНОМІКО-СТАТИСТИЧНОЇ МОДЕЛІ РІВНЯ БІДНОСТІ

Побудована регресійна модель (1) дозволяє не лише оцінити статистичний зв'язок між макроекономічними показниками та рівнем бідності, а й розглянути її як економіко-статистичний інструмент для аналізу тенденцій соціального розвитку України. Модель описує, як зміни ключових факторів впливають на

масштаб бідності. Високе значення коефіцієнта детермінації свідчить про значну узгодженість між фактичними та розрахованими значеннями, що підтверджує практичну надійність моделі. Економічний зміст отриманих коефіцієнтів дає змогу визначити напрями впливу кожного з факторів.

А саме, що зі зростанням ВВП на душу населення рівень бідності має тенденцію до зниження. На рисунку 20 зображено зворотну залежність між рівнем ВВП на душу населення та масштабами бідності. Із підвищенням економічного добробуту населення частка осіб, які живуть за межею бідності, поступово зменшується. Отримана від’ємна кореляція узгоджується з результатами регресійного аналізу.

Рис. 20. Взаємозв'язок між ВВП на душу населення та рівнем бідності в Україні у 1993–2020 рр.

Джерело: авторська розробка на основі даних World Bank

Підвищення безробіття підсилює ризики бідності через втрату основного джерела доходів та зменшення економічної активності населення. На рисунку 21 наведено динаміку рівня безробіття та бідності в Україні у 1993–2020 рр. Помітно, що періоди економічної нестабільності (1996–1999, 2014–2015 рр.) супроводжувалися одночасним зростанням обох показників. Водночас зниження

безробіття у 2000–2008 рр. корелює зі зменшенням рівня бідності, що підтверджує негативний взаємозв'язок між цими змінними.

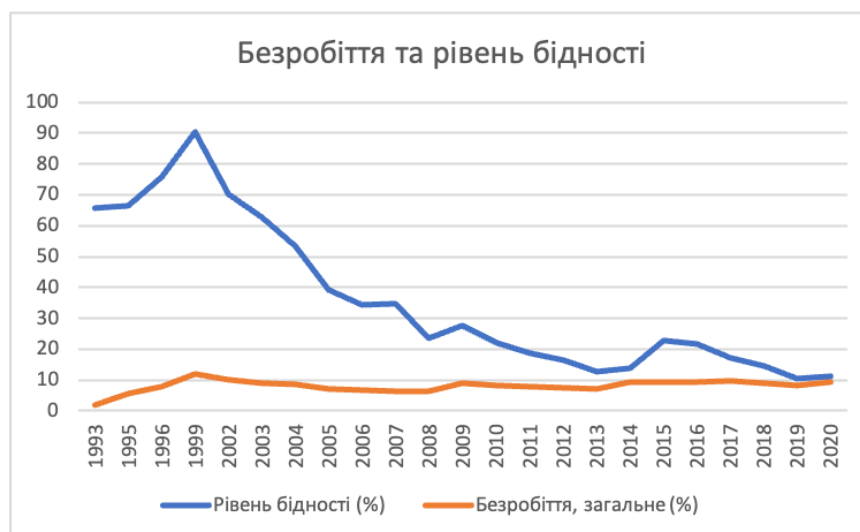

Рис. 21. Динаміка рівня безробіття та бідності в Україні

Джерело: авторська розробка на основі даних World Bank та Macrotrends

Інфляція чинить негативний вплив на реальні доходи населення. На рисунку 22 показано, що в періоди високої інфляції частка населення за межею бідності зростає.

Рис. 22. Взаємозв'язок між інфляцією та рівнем бідності в Україні.

Джерело: авторська розробка на основі даних World Bank та Macrotrends

Збільшення державних споживчих видатків свідчить про посилення соціальної підтримки, однак не завжди гарантує зменшення рівня бідності.

На рисунку 23 показано динаміку взаємозв'язку між державними споживчими видатками (% ВВП) та рівнем бідності. У 1990-х роках спостерігався високий рівень бідності, який перевищував 80–90%, що відображало наслідки економічної трансформації та гіперінфляції. Починаючи з 2000-х років, темпи зниження бідності суттєво прискорилися, тоді як державні споживчі видатки залишалися відносно стабільними (у межах 17–21 % ВВП).

Зростання обсягу державних видатків, як правило, збігається з періодами криз (1999, 2015, 2020 рр.), коли рівень бідності тимчасово підвищувався. Це свідчить про реактивний характер соціальної політики, яка компенсує негативні наслідки економічних шоків, замість запобігання бідності на ранніх етапах.

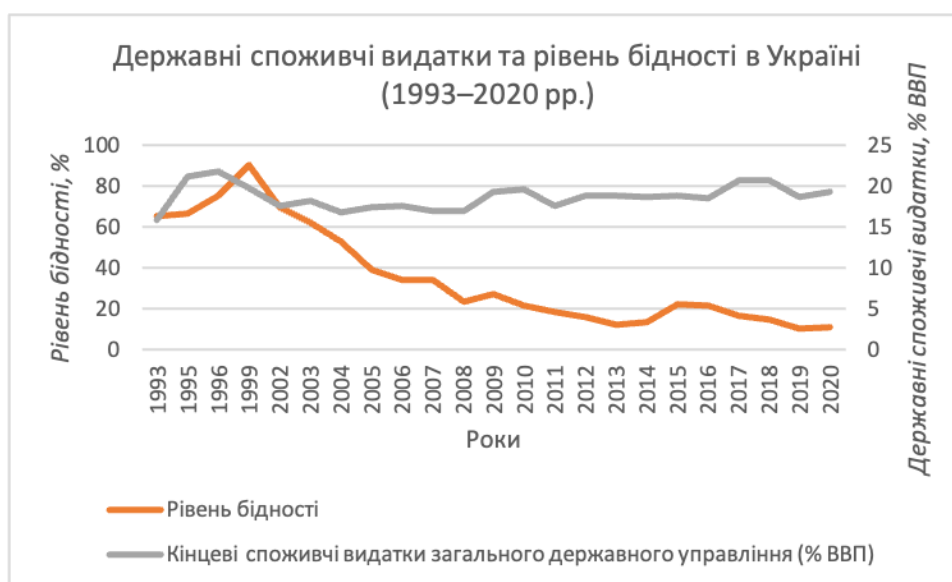

Рис. 23. Співвідношення державних споживчих видатків і рівня бідності в Україні.

Джерело: авторська розробка на основі даних World Bank та UNECE. (2024).

Таким чином, побудована модель може бути використана для:

- оцінювання впливу економічних політик на рівень бідності;
- прогнозування тенденцій соціально-економічного розвитку;
- формування сценаріїв державної стратегії скорочення бідності.

Поряд із класичними економетричними моделями в сучасних дослідженнях активно використовуються підходи машинного навчання, що

дають змогу розширити економіко-статистичний аналіз і перейти від макrorівня до мікрорівневих оцінок. Особливе значення мають дослідження Косіашвілі Д.Е. та Меркулової Т.В. (2021, 2024), у яких застосовано методологію Poverty Probability Index (PPI) для побудови моделей класифікації та кластеризації бідного населення.

У роботі 2021 року автори показали, що за допомогою PPI та алгоритмів машинного навчання (метод k-середніх, агломеративна кластеризація) можливо виділити три основні соціально-економічні групи:

бідні – особи середнього та літнього віку, переважно жінки із сільської місцевості з низьким рівнем освіти;

середній клас – молоді чоловіки із середнім рівнем доходів, які мають базову освіту й мінімальні активи;

заможні – високоосвічені особи, що ведуть власний бізнес або мають інвестиції.

У дослідженні 2024 року автори розкрили цей підхід, застосувавши класифікаційні алгоритми Python (Logistic Regression, RFECV) до бази даних із 8400 респондентів семи європейських країн. Завдяки моделюванню було визначено 13 найбільш інформативних факторів, серед яких рівень освіти, тип зайнятості, активність банківського користувача, наявність заощаджень, страхування, доступ до зв'язку та Інтернету.

Застосування кластерного аналізу дало змогу виокремити три стійкі кластери населення – з низьким, середнім і високим рівнем добробуту. Кожен із них характеризується власними соціально-економічними параметрами, що дозволяє не лише оцінювати поточний стан, а й виявляти ризик переходу населення до групи бідних під впливом зовнішніх факторів.

Таким чином, методологія PPI, що базується на обробці даних опитувань, дозволяє проактивно виявляти вразливі соціальні групи, на відміну від макроекономічних регресій, які описують ситуацію ретроспективно.

Поєднання двох підходів – макроекономічного (регресійного) та мікрорівневого (кластерного) – формує комплексну систему аналізу бідності, здатну забезпечити більш точні висновки для розробки соціальної політики.

Отже, використання економіко-статистичних методів у поєднанні з алгоритмами машинного навчання створює основу для розробки інтелектуальних систем моніторингу та прогнозування бідності, які можуть бути впроваджені в Україні для переходу від реактивної до проактивної моделі соціальної підтримки населення. (Меркулова, Т., & Косяшвілі, Д. (2024)) (Косяшвілі, Д. (2021))

3.3. ПРОГНОЗНІ ОЦІНКИ ДИНАМІКИ БІДНОСТІ В УКРАЇНІ

Побудована множинна лінійна регресійна модель рівня бідності в Україні дозволяє здійснити прогнозні розрахунки на основі очікуваних змін цих показників.

Прогнозні значення макроекономічних показників для періоду 2025–2027 рр. сформовано на основі:

тенденцій зміни відповідних індикаторів за 2010–2020 рр. (за даними Світового банку та Держстату України);

аналітичних оглядів МВФ (World Economic Outlook, 2024) та Світового банку (Ukraine Economic Update, 2024);

припущення збереження помірних темпів економічного зростання у післявоєнний період.

Для побудови прогнозу прийнято такі реалістичні сценарні припущення:

- ВВП на душу населення зростає у середньому на 5–6 % щорічно;
- рівень безробіття поступово знижується на 0,3–0,5 в.п. на рік;
- середня заробітна плата зростає на 4–5 % щорічно;
- інфляція утримується в межах 3–4 %;
- частка державних споживчих видатків у ВВП залишається стабільною (18–19 %).

Для побудови прогнозу використовувалися офіційні статистичні дані Державної служби статистики України, Світового банку та МВФ за період 1993–2024 рр. Оскільки для частини показників останні оприлюднені значення закінчуються раніше (зокрема, для рівня безробіття — у 2021 р.), було проведено власну оцінку на основі тенденцій попередніх років та офіційних прогнозів міжнародних організацій (World Economic Outlook, IMF 2024; Ukraine Economic Update, World Bank 2024).

Усі розрахунки виконано у середовищі Microsoft Excel шляхом підстановки прогнозних значень у побудовану регресійну модель.

1. Валовий внутрішній продукт на душу населення (X_1).

У 2024 році ВВП на душу населення України становив 5389,5 дол. США (за даними Світового банку). Для періоду 2025–2027 рр. передбачено щорічне реальне зростання в межах 5–6 %, що відповідає середньостроковим прогнозам МВФ. Таким чином:

2025 рік — 5700 дол. США (+5,8 % до 2024 р.);

2026 рік — 6000 дол. США (+5,3 %);

2027 рік — 6300 дол. США (+5,0 %).

Таке зростання відображає поступове відновлення економіки після воєнного періоду та активізацію експорту.

2. Рівень безробіття (X_2).

Офіційні дані МОП закінчуються у 2021 році (9,83 %). Для 2024 року показник розраховано самостійно шляхом екстраполяції тренду 2015–2021 рр., що показує поступове скорочення безробіття після кризи 2015 року. Прийнято значення 8,9 % для 2024 року, що узгоджується з оцінками НБУ та Світового банку.

Подальше зниження прогнозується внаслідок відновлення малого бізнесу та створення нових робочих місць:

2025 р. — 8,4 %;

2026 р. — 8,0 %;

2027 р. — 7,7 %.

3. Середня заробітна плата (X_3).

Середня місячна зарплата у 2024 році становила 534,8 дол. США (за поточним курсом). Прогноз зростання базується на середньорічних темпах підвищення номінальної оплати праці у 2017–2023 рр. (4–5 % щороку). Очікується поступове збільшення до:

570 дол. у 2025 р. (+6,6 %);

610 дол. у 2026 р. (+7,0 %);

650 дол. у 2027 р. (+6,6 %).

Такі темпи відображають поєднання підвищення продуктивності праці та інфляційного чинника.

4. Рівень інфляції (X_4).

Інфляція в Україні за підсумками 2024 року становила 6,5 %. Очікується її поступове зниження у зв'язку зі стабілізацією валютного курсу та зменшенням енергетичних цін. Прогноз передбачає:

4,5 % у 2025 р.;

4,0 % у 2026 р.;

3,5 % у 2027 р.

Це відповідає базовому сценарію НБУ та цільовим орієнтирам уряду щодо цінової стабільності.

4. Державні споживчі видатки (% ВВП) (X_5).

У 2024 році частка державних споживчих видатків становила 37,9 % ВВП, що пояснюється високими оборонними витратами та соціальними трансфертами. У прогностичному періоді передбачено поступову нормалізацію бюджетної структури:

36,0 % у 2025 р.;

34,5 % у 2026 р.;

33,0 % у 2027 р.

Це відображає тенденцію до скорочення дефіциту бюджету та переходу від антикризових до інвестиційних програм.

На основі побудованої моделі (1) було здійснено підстановку прогнозних значень макроекономічних показників (X_1 – X_5) для періоду 2024–2027 рр.

Але модель дала неадекватні результати (у т.ч. від’ємні значення \hat{Y}). Це пояснюється мультиколінеарністю факторів, різницею масштабів вимірювання та чутливістю коефіцієнтів до позавибіркових значень. Тому для прогнозування динаміки Y застосовано окрему часову модель FORECAST.ETS із параметрами: сезонність – 1 (відсутня), заповнення пропусків – лінійна інтерполяція, довірчий інтервал – 95%, а регресійну модель використано для якісної інтерпретації впливів факторів у ретроспективі

На основі розрахунків, проведених у середовищі Microsoft Excel за допомогою функції FORECAST.ETS, отримано прогнозні значення рівня бідності в Україні на період 2021–2030 рр. Результати прогнозу наведено рисунку 24.

Рис. 24. Прогнозні значення рівня бідності в Україні на період 2021–2030 рр.

Джерело: авторська розробка

Згідно з прогнозом, рівень бідності в Україні продовжуватиме знижуватись до мінімального значення близько 7,7 % у 2023–2024 роках, після чого очікується незначне зростання у межах 8–10 % у 2025–2030 рр.

Така тенденція може бути пояснена кількома факторами:

післявоєнне відновлення економіки супроводжується зростанням доходів, проте темпи зниження бідності уповільнюються;

підвищення частки інфляційних витрат і скорочення державних соціальних видатків у 2025–2027 рр. обмежують ефект від зростання ВВП.

Отже, за базовим сценарієм частка населення, яке живе за межею міжнародної бідності (5,5 дол. США на день, за ПКС), залишатиметься в межах 8–10 % у середньостроковій перспективі (до 2030 р.).

Проведене прогнозування показало, що Україна має потенціал до подальшого скорочення бідності, однак темпи цього процесу можуть сповільнитися у разі зменшення державної соціальної підтримки або інфляційного тиску. Отримані результати підтверджують ефективність використання економіко-статистичних методів для оцінювання соціально-економічних тенденцій і можуть бути використані для формування сценаріїв соціальної політики у розділі.

3.4. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ПОДОЛАННЯ БІДНОСТІ

Результати побудованої у попередніх підрозділах економіко-статистичної моделі та прогнозних розрахунків показали, що, попри поступове зниження рівня бідності в Україні, соціально-економічна нерівність, низький рівень зайнятості та обмежена адресність соціальної допомоги залишаються ключовими викликами. Для забезпечення сталого скорочення бідності необхідна системна трансформація державної політики - від реактивного до інноваційного, структурно збалансованого підходу, заснованого на міжнародних практиках.

Ефективна політика подолання бідності має бути комплексною та поєднувати 4 взаємопов'язаних напрямів:

- соціальні гарантії та системи захисту;
- цільову фінансову підтримку й розвиток підприємництва;
- інвестиції в освіту та зайнятість;
- доступ до охорони здоров'я;

Узагальнюючи ці підходи, сформульовано рекомендації, адаптовані до українських реалій і результатів побудованої моделі:

– Розвиток ефективної системи соціального захисту та адресної підтримки. Міжнародний досвід показує, що найбільш результативними є програми соціального страхування, умовних грошових трансфертів і продовольчої допомоги, які забезпечують базові потреби вразливих верств і водночас сприяють розвитку людського капіталу. Для України це означає необхідність переходу до інтегрованої системи соціального моніторингу, що дозволить проактивно визначати осіб, які ризикують опинитися за межею бідності.

– Застосування цифрових інструментів, зокрема моделей Poverty Probability Index (PPI) і машинного навчання, дасть змогу формувати допомогу на основі даних, а не заяв, підвищивши адресність і ефективність соціальних виплат.

– Цільова фінансова підтримка та мікрофінансування як інструменти економічної самодостатності. Програми мікrokредитування, підтримки підприємництва та фінансової грамотності мають доведену ефективність у боротьбі з бідністю, особливо в країнах, що розвиваються. Вони дають змогу бідним верствам не лише отримати доходи, а й створювати власні робочі місця, зменшуючи залежність від державної допомоги. В українських умовах це передбачає розширення програм грантової підтримки малого бізнесу, особливо для внутрішньо переміщених осіб, молоді та жінок, розвиток соціального підприємництва та програм мікrokредитування під низький відсоток. Такі заходи сприятимуть економічній мобільності та підвищенню стійкості домогосподарств.

– Інвестиції в освіту та професійну підготовку.

– Освіта та зайнятість є найпотужнішими механізмами подолання міжпоколінної бідності. Програми, спрямовані на підвищення кваліфікації, професійне навчання, кар'єрне консультування та дуальну освіту, забезпечують сталі доходи й інтеграцію молоді у ринок праці. В Україні це означає необхідність посилення інвестицій у професійну освіту та перекваліфікацію, створення центрів навчання цифровим і технічним навичкам, а також

стимулювання роботодавців до участі у підготовці кадрів через податкові пільги. У моделі (1) освіта значно впливає на ВВП і рівень зайнятості, а отже, інвестиції в людський капітал мають довгостроковий мультиплікаційний ефект.

- Забезпечення рівного доступу до системи охорони здоров'я.
- Доступ до якісних медичних послуг знижує рівень бідності, оскільки зменшує фінансові ризики домогосподарств, пов'язані з лікуванням. Здорове населення є продуктивнішим, більш залученим у трудову діяльність і менш залежним від соціальної допомоги. Україна має посилити державні програми медичного страхування для малозабезпечених, розвивати первинну медичну інфраструктуру у громадах і розширити профілактичні програми (вакцинація, рання діагностика). Це дозволить не лише покращити якість життя, а й знизити соціальні витрати, пов'язані з непрацездатністю населення.

- Посилення ролі місцевих громад і забезпечення належного врядування. Участь громад у плануванні та реалізації політики подолання бідності підвищує її ефективність і довготривалість. Залучення громадян створює відчуття відповідальності, формує соціальний капітал і зменшує ризики неефективного використання ресурсів. Для України це означає розширення механізмів участі громад у плануванні соціальних програм, створення платформ громадського контролю, впровадження прозорого моніторингу державних видатків і незалежного аудиту соціальних ініціатив. Такі підходи узгоджуються з європейськими принципами *good governance* — відкритості, підзвітності та участі, що є умовою для інтеграції до ЄС і довгострокового соціального розвитку.

- Комплексна інтеграція політик і цифрова трансформація соціальної сфери. Жоден окремий інструмент не може повністю вирішити проблему бідності; лише поєднання соціальних, фінансових, освітніх і медичних політик у межах єдиної системи дає сталий результат. Для України доцільним є створення єдиної державної цифрової платформи соціальної підтримки, яка об'єднає дані про доходи, зайнятість, демографію, медичне страхування й освіту. Така система дозволить автоматично оцінювати ризики бідності на основі аналітичних

моделей, у тому числі PPI та алгоритмів машинного навчання, і здійснювати превентивні виплати для запобігання соціальному падінню.

Підходи, зазначені вище мають тісний зв'язок з результатами побудованої в цій роботі моделі: головними чинниками скорочення бідності є зростання ВВП, підвищення доходів і якість соціальної політики. Проте ефективність цих процесів визначається не лише економічними показниками, а й структурою управління, адресністю та інноваційністю державних програм. Отже, модернізація української соціальної політики має ґрунтуватися на цифрових рішеннях, залученні громад, фінансовій інклюзії та розвитку людського капіталу. Це дозволить перейти до моделі стійкого, інклюзивного соціально-економічного розвитку, у якій скорочення бідності стане не наслідком зовнішніх шоків, а результатом цілеспрямованої, аналітично обґрунтованої державної політики. (Maolani, D. Y. (2024). Policy Innovations in Poverty Reduction:)

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі виконано комплексне статистичне дослідження показників бідності в Україні, що дозволило досягти поставленої мети, а саме провести кількісний та якісний аналіз масштабів бідності, виявити основні чинники її формування, побудувати економіко-статистичну модель та здійснити прогностичні оцінки динаміки цього явища.

У результаті проведеного дослідження було розкрито економічну сутність поняття «бідність» та її класифікацію. Обґрунтовано, що бідність є багатовимірним соціально-економічним явищем, що охоплює не лише фінансові обмеження, а й доступ до освіти, охорони здоров'я, житла, соціальної інфраструктури. Виділено абсолютну, відносну та багатовимірну бідність, а також суб'єктивні виміри, що вказують на матеріальний стану населення.

Також було виділено та проаналізовано теоретико-методичні засади статистичного вимірювання бідності. А саме основні методи оцінювання, такі як: монетарний, немонетарний, суб'єктивний, консенсусний і політико-адміністративний. Детально розглянуто показники Світового банку, ООН, Євростату та національної методики, зокрема індекси питомої ваги бідних, глибини, гостроти, а також багатовимірний індекс MPI і людський індекс бідності HPI.

Було знайдено та досліджено велику кількість іноземних на державних джерел та інформаційних баз статистичного аналізу. Основними джерелами для написання роботи стали: дані Світового банку, Державної служби статистики України, Євростату, МВФ, UNDP та ILO. Вони забезпечили можливість порівняння рівня бідності в Україні з іншими країнами світу та аналізу її динаміки протягом років.

Аналіз динаміки рівня бідності в Україні у 2010–2024 рр. показав, що впродовж цього періоду бідність мала хвилеподібний характер змін: після скорочення у 2016–2021 рр. відбулося різке погіршення показників через пандемію COVID-19 та повномасштабне вторгнення у 2022 р., унаслідок чого

рівень бідності зріс до 35–36%, а крайня бідність — майже до 9%. Найуразливішими залишаються сільські домогосподарства та багатодітні сім'ї.

Порівняльний аналіз показників бідності України та країн ЄС допоміг з'ясувати, що Україна суттєво відстає від держав Європейського Союзу за рівнем ВВП на душу населення (приблизно 9–10 % від середнього по ЄС), однак має нижчий коефіцієнт Джині, що свідчить про меншу нерівність доходів, зумовлену загально низьким рівнем добробуту. Водночас, високі темпи інфляції та зростання енергетичних витрат негативно впливають на життєвий рівень населення.

У 3 розділі було побудовано множинну лінійну регресійну модель рівня бідності (1), яка засвідчила високий рівень узгодженості ($R = 0,913$; $R^2 = 0,833$).

З'ясовано, що зростання ВВП, середньої заробітної плати та зниження безробіття сприяють зменшенню бідності, тоді як підвищення державних витрат має реактивний ефект – збільшується у відповідь на кризові явища.

Виконано перевірку статистичної адекватності моделі. Доведено відсутність гетероскедастичності, але наявність часткової мультиколінеарності між економічними змінними (ВВП, безробіття, заробітна плата) та додатної автокореляції залишків, що є типовим для часових рядів. Модель визнано придатною для аналітичного та прогнозного використання.

Проведено прогнозування рівня бідності на 2025–2030 рр. На основі часової моделі FORECAST.ETS отримано прогноз з поступовим зниженням бідності до 7,7 % у 2023–2024 рр., після чого очікується незначне підвищення до 8–10 % у 2025–2030 рр. Прогноз засвідчує стабілізацію ситуації у післявоєнний період за умови помірного економічного зростання та підтримки соціальних програм.

Сформульовано рекомендації щодо вдосконалення державної політики у сфері подолання бідності:

- підвищення адресності соціальних програм на основі цифрових інструментів (PPI, машинне навчання);
- розширення мікрофінансування та підтримки малого бізнесу;

- інвестиції в освіту й перекваліфікацію як засіб скорочення міжпоколінної бідності;
- забезпечення рівного доступу до системи охорони здоров'я;
- залучення громад до реалізації соціальної політики та цифрова інтеграція соціальних сервісів у єдину державну платформу.

Узагальнюючи результати, можна зробити висновок, що рівень бідності в Україні формується під впливом комплексу економічних і соціальних чинників, серед яких значну роль відіграють ВВП на душу населення, рівень зайнятості та ефективність державної соціальної політики. Побудована економіко-статистична модель підтвердила значний зв'язок між макроекономічними показниками та масштабами бідності ($R^2 = 0,83$) і може бути використана як аналітичний інструмент для прогнозування та розробки цільових заходів соціальної політики.

Таким чином, мета роботи досягнута, поставлені завдання виконані, а результати дослідження мають практичне значення для органів державної влади у процесі формування стратегії скорочення бідності та забезпечення сталого соціально-економічного розвитку України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ / REFERENCES

1. Войтович Н. М., Бричка Б. Б. (2022). Бідність в Україні: історико-економічний аналіз. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Історичні науки, 1(3), 14–?. DOI: <https://doi.org/10.32838/2663-5984/2022/1.3>
Voitovych, N., & Brychka, B. (2022). Poverty in Ukraine: A historical and economic analysis. Scientific Notes of V. I. Vernadsky Taurida National University. Series: Historical Sciences, 1(3), 14–?. DOI: <https://doi.org/10.32838/2663-5984/2022/1.3>
2. Представництво Дитячого Фонду ООН в Україні. (2023, квітень). Дитяча бідність: вплив війни на стан домогосподарств з дітьми. Київ: UNICEF Ukraine. <https://www.unicef.org/ukraine/media/38966/file>
United Nations Children’s Fund Ukraine. (2023, April). Child poverty: the impact of war on the situation of households with children. Kyiv: UNICEF Ukraine. <https://www.unicef.org/ukraine/media/38966/file>
3. Гайдай А. К. (2023). Абсолютна та відносна бідність в Україні: динаміка та специфіка під час війни. Дослідження добробуту та стратегій його підвищення безпорадних домогосподарств. Київ: НаУКМА.
URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/cc6c0883-910e-49a0-bc73-64d30d4dd0c1/content>
Haidai, A. (2023). Absolute and relative poverty in Ukraine: dynamics and specifics during the war. Research on well-being and strategies for its improvement among vulnerable households. Kyiv: National University of Kyiv-Mohyla Academy.
URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/cc6c0883-910e-49a0-bc73-64d30d4dd0c1/content>
4. Верстюк, І. (2025, 11 червня). Світовий банк буде інакше рахувати бідність — в Україні бідняками вважатимуться майже 9 мільйонів громадян. *Громадське Телебачення (hromadske.ua)*.

URL: <https://hromadske.ua/ekonomika/246330-svitovyy-bank-bude-inakshe-rakhuvaty-bidnist-v-ukrayini-bidniakamy-vvazatymutsia-mayze-9-milyoniv-hromadian>

- Verstiuk, I. (2025, June 11). The World Bank will calculate poverty differently: nearly 9 million Ukrainians will be considered poor. *Hromadske Television*. URL: <https://hromadske.ua/ekonomika/246330-svitovyy-bank-bude-inakshe-rakhuvaty-bidnist-v-ukrayini-bidniakamy-vvazatymutsia-mayze-9-milyoniv-hromadian>
5. Metreau, E., Young, K. E., & Eapen, S. G. (2024, July 1). World Bank country classifications by income level for 2024–2025. World Bank Blogs (Open Data). URL: <https://blogs.worldbank.org/en/opendata/world-bank-country-classifications-by-income-level-for-2024-2025>
 6. Treadwell, S. (2025, January 4). Intergenerational poverty: From childhood to adulthood. The Borgen Project. URL: <https://borgenproject.org/intergenerational-poverty/>
 7. Лібанова, Е. М. (2020). Бідність населення України: методологія, методика та практика аналізу. Умань: Видавець Сочінський М. М. Нац. академія наук України, Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи. 456 с. ISBN 978-966-304-385-2 URL: <https://idss.org.ua/arhiv/Бідність%20населення%20України%20методологія,%20методика%20та%20практика%20аналізу.pdf>
- Libanova, E. M. (2020). Poverty of the population of Ukraine: methodology, methods and practice of analysis. Uman: Publisher Sochinskyi M. M. National Academy of Sciences of Ukraine, Ptoukha Institute for Demography and Social Studies. 456 pp. ISBN 978-966-304-385- URL: <https://idss.org.ua/arhiv/Бідність%20населення%20України%20методологія,%20методика%20та%20практика%20аналізу.pdf>
8. Міністерство соціальної політики України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Міністерство фінансів України, Державна служба статистики України, Національна академія наук України.

(2017). *Методика комплексної оцінки бідності* (затверджено наказом від 18 травня 2017 р. № 827/403/507/113/232).

URL: <https://stat.gov.ua/sites/default/files/2024-02/Методика%20комплексної%20оцінки%20бідності.pdf>

Ministry of Social Policy of Ukraine, Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine, Ministry of Finance of Ukraine, State Statistics Service of Ukraine, & National Academy of Sciences of Ukraine. (2017). Methodology for comprehensive poverty assessment (approved by Order No. 827/403/507/113/232 of May 18, 2017).

URL: <https://stat.gov.ua/sites/default/files/2024-02/Методика%20комплексної%20оцінки%20бідності.pdf>

9. World Bank. (2020). Measuring poverty: Lecture 14. Training materials on inequality and poverty measurement.
URL: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/775821593194314687-0050022020/original/lecture14final.pdf>
10. Oxford Poverty and Human Development Initiative. (n.d.). Multidimensional poverty and the AF method. University of Oxford.
URL: <https://ophi.org.uk/md-poverty-and-AF-method>
11. Community Medicine for Academics and Lay Learners. (2019, December 24). Human Poverty Index (HPI) and Multidimensional Poverty Index (MPI).
URL: <https://communitymedicine4asses.wordpress.com/2019/12/24/human-poverty-index-hpi-and-multidimensional-poverty-index-mpi/>
12. DESIRE Project (Wageningen University & Research). (n.d.). Human poverty index. Retrieved from [https://desire-his.wur.nl/wimba/WP2.1%20Indicators%20in%20the%20study%20sites%20\(R%20Report%2066%20D211%20Mar10\)/page_79.html](https://desire-his.wur.nl/wimba/WP2.1%20Indicators%20in%20the%20study%20sites%20(R%20Report%2066%20D211%20Mar10)/page_79.html)
13. Rahaman, M. (n.d.). HPI: Human Poverty Index (PowerPoint presentation). SlideShare. URL: <https://www.slideshare.net/slideshow/hpi-165340457/165340457#9>

14. Волошин, О. Р., & Галайко, Н. В. (2020). Бідність в Україні: методи її оцінки та шляхи подолання. *Соціально-правові студії*, 1(7), 147–155.
URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2840/1/22.pdf>
- Voloshyn, O. R., & Halaiko, N. V. (2020). Poverty in Ukraine: methods of assessment and ways to overcome it. *Social & Legal Studies*, 1(7), 147–155.
URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2840/1/22.pdf>
15. Підлужна, Н. (2002). Що таке межа малозабезпеченості, межа бідності та прожитковий мінімум? Як співвідносяться між собою ці поняття? Офіційне роз'яснення Міністерства праці та соціальної політики України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/p0962697-02#Text>
- Pidluzhna, N. (2002). What are the low-income threshold, poverty line and subsistence minimum? How do these concepts relate to each other? Official clarification of the Ministry of Labour and Social Policy of Ukraine.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/p0962697-02#Text>
16. Schwartzman, S. (1999). The statistical measurement of poverty. Prepared for the Expert Group on Poverty Statistics, United Nations Statistical Commission.
URL: <https://unstats.un.org/unsd/statcom/doc99/rio.pdf>
17. National Institute of Statistics of Spain (INE). (n.d.). Poverty and its measurement: The presentation of a range of methods to obtain measures of poverty. URL: https://www.ine.es/en/daco/daco42/sociales/pobreza_en.pdf
18. Хижняк, Л. М. (2011). Матеріали для читання з навчальної дисципліни “Соціальна статистика”. Харків: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. URL: <https://studfile.net/preview/9126759/page:8/>
- Khyzhniak, L. M. (2011). Reading materials for the academic discipline “Social Statistics”. Kharkiv: V. N. Karazin Kharkiv National University.
URL: <https://studfile.net/preview/9126759/page:8/>
19. Міністерство соціальної політики України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Міністерство фінансів України, Державна служба статистики України, & Національна академія наук України. (2012). *Методика комплексної оцінки бідності: Наказ №*

629/1105/1059/408/612 від 08.10.2012 (zareєстровано в Мін'юсті
24.10.2012 № 1785/22097; втратило чинність

18.05.2017). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1785-12#Text>

Ministry of Social Policy of Ukraine, Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine, Ministry of Finance of Ukraine, State Statistics Service of Ukraine, & National Academy of Sciences of Ukraine. (2012). Methodology for comprehensive poverty assessment: Order No. 629/1105/1059/408/612 of October 8, 2012 (registered by the Ministry of Justice on October 24, 2012 No. 1785/22097; repealed on May 18,

2017). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1785-12#Text>

20. Haughton, J., & Khandker, S. R. (2009). Handbook on Poverty and Inequality. Washington, DC: The World Bank.

URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/488081468157174849/pdf/483380PUB0Pove101OFFICIAL0USE0ONLY1.pdf> (

21. Global Investigative Journalism Network. (2024, April 5). Resources on Poverty. GIJN Resource Center. URL: <https://gijn.org/resource/updated-resources-on-poverty/>

22. Державна служба статистики України. (б.р.). Про Держстат. Офіційний вебсайт Держстату України. URL: <https://stat.gov.ua/uk/page-contents/pro-derzhstat>

State Statistics Service of Ukraine. (n.d.). About the State Statistics Service of Ukraine. Official website of the State Statistics Service of Ukraine.

URL: <https://stat.gov.ua/uk/page-contents/pro-derzhstat>

23. Open Data for Africa. (б.р.). Poverty and Equity

Database. URL: <https://opendataforafrica.org/WBPED2017/poverty-and-equity-database>

24. World Bank. (2015). Ukraine Economic Update: April 29, 2015. Europe and Central Asia Region. Washington, DC: The World Bank. 12 p.

URL: <https://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/eca/ukraine/ua-macro-april-2015-en.pdf>

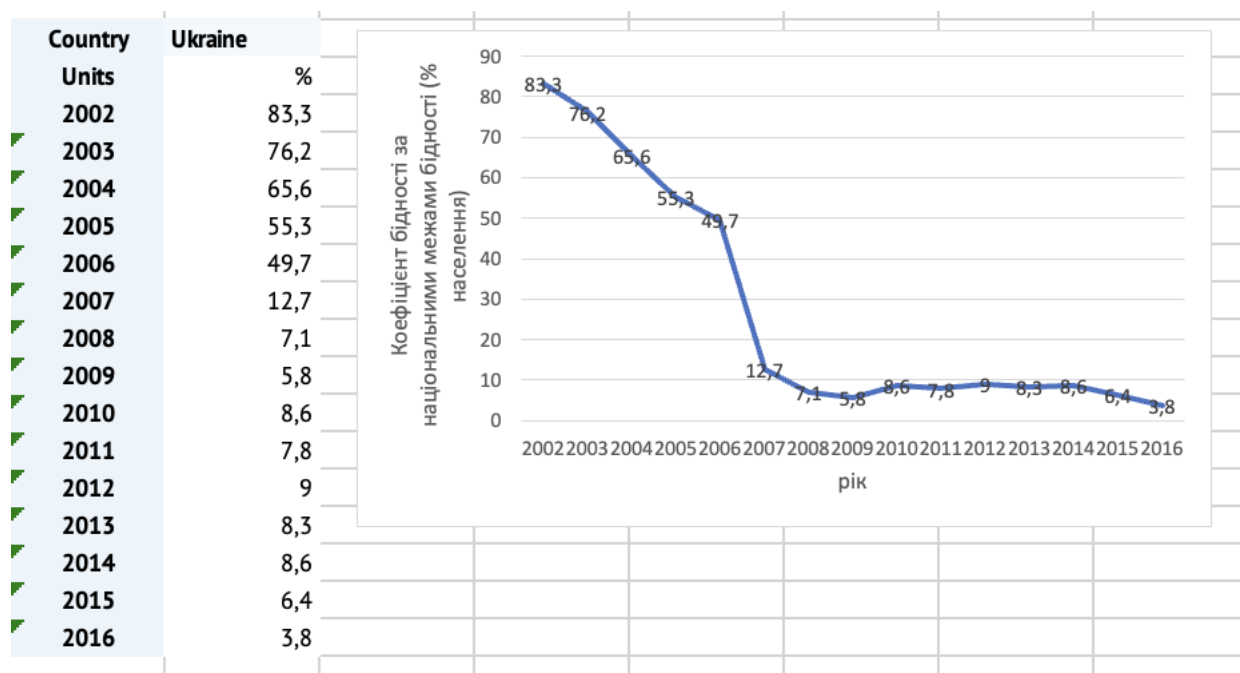
25. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. (2020, серпень). Звіт № 52. Департамент стратегічного планування та макроекономічного прогнозування.
URL: <https://me.gov.ua/download/bc5d2c61-1a7f-4ec7-8071-b996f2ad2b5a/file.pdf>
- Ministry of Economy, Trade and Agriculture of Ukraine. (2020, August). Report No. 52. Department of Strategic Planning and Macroeconomic Forecasting.
URL: <https://me.gov.ua/download/bc5d2c61-1a7f-4ec7-8071-b996f2ad2b5a/file.pdf>
26. Шишкін, В., & Клименко, Ю. (2025). Моделювання впливу пандемії Covid-19 та війни на бідність в Україні. Демографія та соціальна економіка, 3(61), 79–91. <https://doi.org/10.15407/dse2025.03.079> URL публікації: <https://ojs.dse.org.ua/index.php/dse/article/view/248/184>
- Shyshkin, V., & Klymenko, Y. (2025). Microsimulation of the impact of the Covid-19 pandemic and war on poverty in Ukraine. Demography and Social Economy, 3(61), 79–91. <https://doi.org/10.15407/dse2025.03.079>
URL: <https://ojs.dse.org.ua/index.php/dse/article/view/248/184>
27. Черенко, Л. (2024, November 27). Measuring poverty in the conditions of war in Ukraine. Note by Liudmyla Cherenko, Institute for Demography and Life Quality Problems of the National Academy of Sciences of Ukraine. United Nations Economic Commission for Europe, Conference of European Statisticians Workshop on Harmonization of Poverty Statistics, Geneva.
URL: https://unece.org/sites/default/files/2024-11/W_Multidimensional%20poverty_Ukraine%20UNICEF_paper.pdf
- Cherenko, L. (2024, November 27). Measuring poverty in the conditions of war in Ukraine. Note by Liudmyla Cherenko, Institute for Demography and Life Quality Problems of the National Academy of Sciences of Ukraine. United Nations Economic Commission for Europe, Conference of European Statisticians Workshop on Harmonization of Poverty Statistics, Geneva.

- URL: https://unece.org/sites/default/files/2024-11/_W_Multidimensional%20poverty_Ukraine%20UNICEF_paper.pdf
28. Filipishyna, L., Pardaeva, O., Belopolsky, M., Legeza, D., & Sarkisian, L. (2024). Sustainable economic development: comparative analysis of Ukraine and European countries. E3S Web of Conferences, ISCMEE 2024.
URL: https://www.e3s-conferences.org/articles/e3sconf/pdf/2024/88/e3sconf_iscmee2024_01018.pdf
29. Мінфін. (2025). Валовий внутрішній продукт (ВВП): статистика України. Останнє оновлення: 16.07.2025.
URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/2023>
- Minfin. (2025). Gross Domestic Product (GDP): Ukraine's statistics. Last updated: 16.07.2025. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/2023>
30. Мінфін. (2025). Валовий внутрішній продукт України за 2022 рік (Statistics). URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/2022/>
- Minfin. (2025). Ukraine Gross Domestic Product for 2022 (Statistics).
URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/2022/>
31. The World Bank. (n.d.). GDP per capita (current US\$) — Ukraine (Dataset).
URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?end=2024&locations=UA&start=1987&view=chart>
32. Macrotrends. (n.d.). European Union GDP per capita (Statistical data).
URL: <https://www.macrotrends.net/global-metrics/countries/euu/european-union/gdp-per-capita>
33. Eurostat. (n.d.). Gini coefficient of equivalised disposable income (Statistical article). URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Living_conditions_in_European_Neighbourhood_East_countries#Gini_coefficient_of_equivalised_disposable_income
34. Ramphoma, S. (2014). Understanding poverty: Causes, effects and characteristics. Journal of Public Administration, 49(1), 512–526.
URL: <https://journals.co.za/doi/pdf/10.10520/EJC164841>

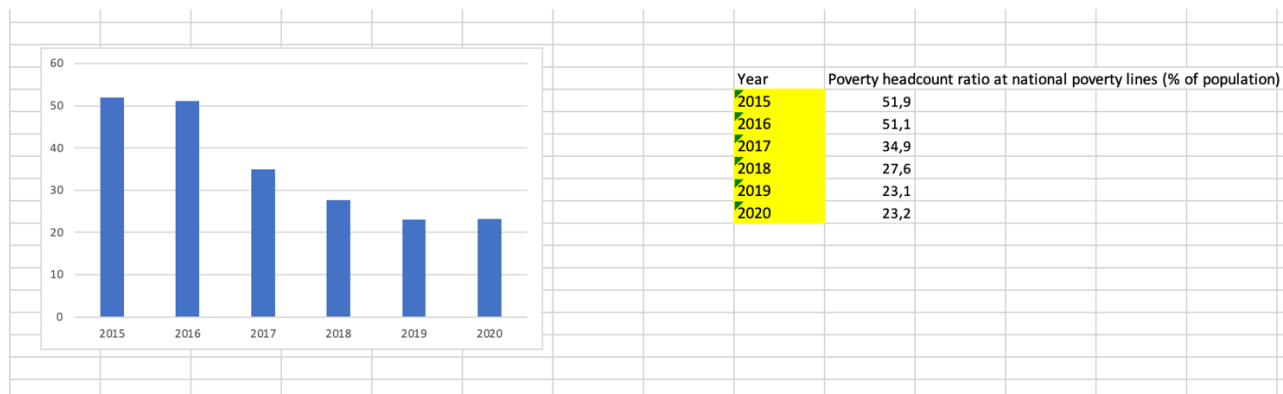
35. World Bank. (n.d.). Poverty headcount ratio at national poverty lines (% of population) – Ukraine (Dataset).
URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.NAHC?end=2020&locations=UA&start=2015&view=chart>
36. UNECE. (2024). Gross Average Monthly Wages by Country and Year. UNECE Statistical Database.
URL: https://w3.unece.org/PXWeb2015/pxweb/en/STAT/STAT_20-ME_3-MELF/60_en_MECCWagesY_r.px/
37. Меркулова, Т., & Косяшвілі, Д. (2024). Analyses of poverty indicators using PPI methodology. Харків: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. DOI: <https://doi.org/10.26565/2311-2379-2024-106-01>
- Merkulova, T., & Kosiashvili, D. (2024). Analyses of poverty indicators using PPI methodology. Kharkiv: V. N. Karazin Kharkiv National University.
DOI: <https://doi.org/10.26565/2311-2379-2024-106-01>
38. Косяшвілі, Д. (2021). Probability of poverty: PPI analysis by machine learning. Харків: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. DOI: <https://doi.org/10.26565/2311-2379-2021-101-14>
- Kosiashvili, D. (2021). Probability of poverty: PPI analysis by machine learning. Kharkiv: V. N. Karazin Kharkiv National University.
DOI: <https://doi.org/10.26565/2311-2379-2021-101-14>
39. Maolani, D. Y. (2024). Policy Innovations in Poverty Reduction: Assessing Government Strategies and Their Impact on Socioeconomic Development. *International Journal of Religion*, 5(11), 5786–5797. <https://doi.org/10.61707/gn5qy464>
URL: https://www.researchgate.net/publication/383108275_Policy_Innovations_in_Poverty_Reduction_Assessing_Government_Strategies_and_Their_Impact_on_Socioeconomic_Development

ДОДАТКИ

Додаток 1

Додаток 2

Додаток 3 (продовження)

Регресійна статистика									
Множинний R	0,912511309								
R-квадрат	0,832676888								
Нормований R-ква	0,783464208								
Стандартна похибк	11,3723393								
Кількість спостере:	23								
Дисперсійний аналіз									
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значущість F</i>				
Регресія	5	10941,3048	2188,26096	16,91996635	4,50968E-06				
Залишок	17	2198,61172	129,3301012						
Разом	22	13139,91652							
	Коефіцієнти	Стандартна похибка	t-статистика	P-значення	Нижня межа 95%	Верхня межа 95%	Нижня межа 95,0%	Верхня межа 95,0%	
Y-перетин	71,50081564	52,91221804	1,351310119	0,1943064	-40,13420625	183,1358375	-40,13420625	183,1358375	
ВВП на душу населення (у поточних доларах США)	-0,002427705	0,014941236	-0,162483563	0,872840792	-0,033950957	0,029095546	-0,033950957	0,029095546	
Безробіття, загальне (% від загальної чисельності робочої сили) (модельована оцінка МОП)	-0,083554026	2,357422785	-0,035442954	0,972139386	-5,057281342	4,890173289	-5,057281342	4,890173289	
Середня місячна заробітна плата (в доларах США, за поточним курсом обміну валют)»	-0,152739953	0,130546157	-1,170007275	0,258140172	-0,428168269	0,122688362	-0,428168269	0,122688362	
Рівень інфляції	-0,000388988	0,004026407	-0,096609313	0,924166462	-0,008883964	0,008105987	-0,008883964	0,008105987	
Кінцеві споживчі видатки загального державного управління (% ВВП)	0,29793622	2,053666936	0,145075238	0,886357626	-4,034922273	4,630794712	-4,034922273	4,630794712	